

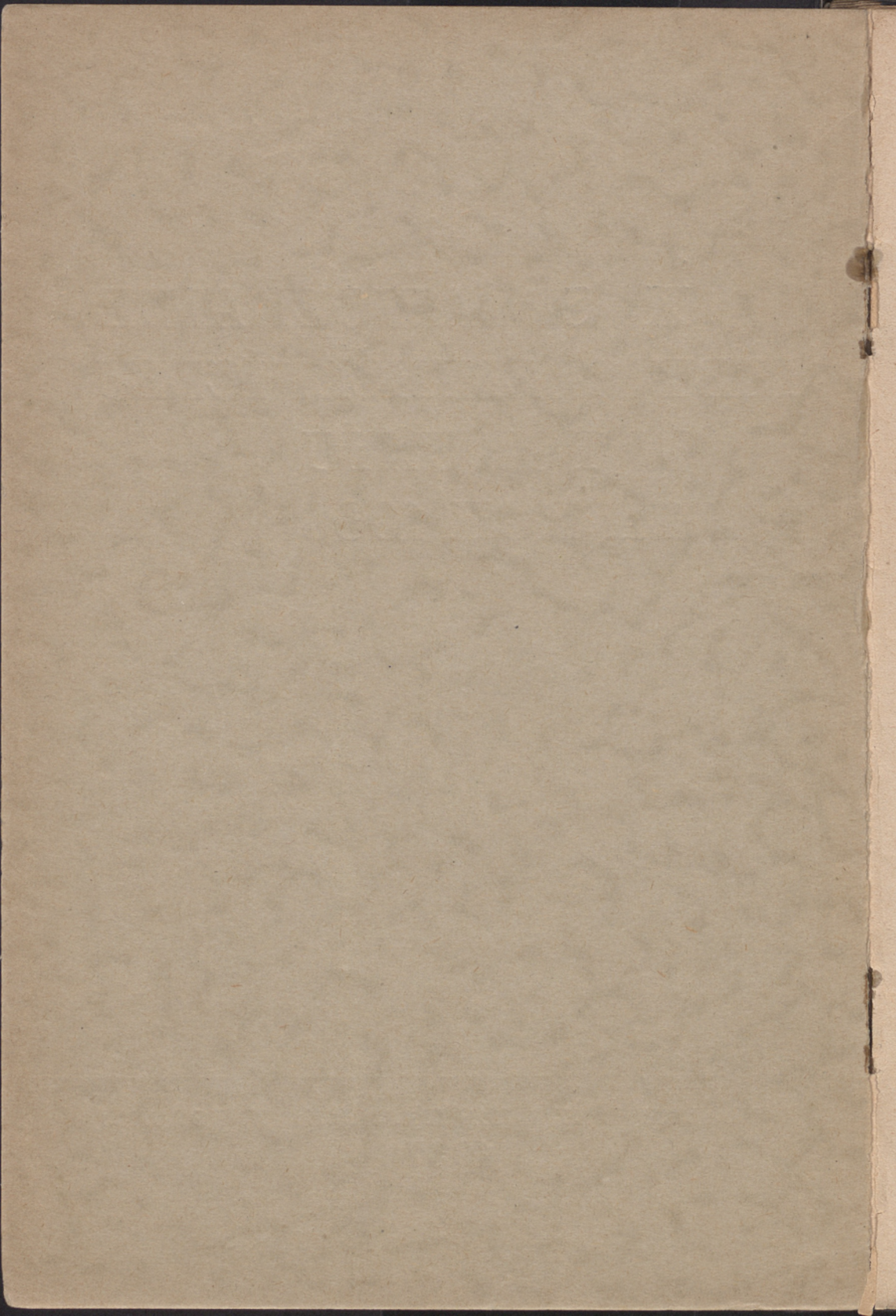
Biblioteka
Główna
UMK Toruń

011483

1936

**XI SPRAWOZDANIE
IZBY RZEMIEŚLNICZEJ
W TORUNIU
ZA ROK 1936**

**NAKŁADEM IZBY RZEMIEŚLNICZEJ W TORUNIU
1937**

**XI SPRAWOZDANIE
IZBY RZEMIEŚLNICZEJ
W TORUNIU
ZA ROK 1936**

NAKŁADEM IZBY RZEMIEŚLNICZEJ W TORUNIU

1 9 3 7

DRUKARNIA RZEMIEŚLNICZA
W GRUDZIĄDZU

011483

W. 2508/64

SPIS RZECZY:

<i>I. Położenie gospodarcze:</i>	Str.
A. Ogólne położenie	5
B. Stan gospodarczy poszczególnych grup rzemieślniczych	10
<i>II. Działalność administracyjna:</i>	
A. Obwód działania Izby i jej skład	20
B. Odbyte posiedzenia Izby, Zarządu i komisyj	22
C. Zestawienie dochodów i rozchodów za r. 1936	23
D. Biuro Izby	25
<i>III. Sprawy egzaminacyjne:</i>	
Działalność komisyj egzaminacyjnych	26
Wiek osób składających egzaminy	28
Zaopiniowanie wniosków w sprawie dyspensów	29
Wykaz osób uprawnionych do podkuwania koni	30
<i>IV. Sprawy oświatowe:</i>	
A. Kursy i wykłady	31
B. Publiczne Szkoły Doksztalc. Zawodowe	34
C. Szkoły zawodowe na terenie Izby	35
D. Stałe kursy	36
E. Komisje egzaminacyjne rzemieślnicze	36
<i>V. Działalność gospodarcza:</i>	
Sprawy ogólne	37
1. Surowce	38
2. Robocizna	39
3. Narzędzia	40
4. Podatki	40

	Str.
5. Ubezpieczenia społeczne	42
6. Kredyty	43
7. Propaganda	44
8. Dostawy	45
9. Eksport	46
10. Spółdzielnie	47
11. Wartość produkcji	47
12. Opinie	49

VI. Administracja przemysłowa:

A. Uprawianie rzemiosła	51
B. Sprawy uczniowskie	51
C. Organizacje rzemieślnicze:	
1. Wykaz cechów	52
2. Spis cechów	53
3. Spis Tow. Rzemieślników Samodzielnych	61

VII. Statystyki:

A. Dane porównawcze	63
B. Wykaz samoistnych rzemieślników	64
C. Dane gospodarcze za rok 1936	66

I. Położenie rzemiosła w obwodzie Izby Rzemieślniczej w Toruniu w r. 1936.

A. Ogólne położenie.

Rok 1936 niewiele różnił się od lat poprzednich patrząc z perspektywy na rozwój rzemiosła pomorskiego. Wraz z nowym rokiem wyłoniły się nowe zagadnienia, które wymagały skupulatnej obserwacji zjawisk gospodarczych, aby zawczasu unicestwić ewentualne szkodliwe wpływy, nastawić i poinformować szeroki ogół rzemiosła, by żadne objawy i zmiany na tle stosunków gospodarczych, nie zastały warsztatów rzemieślniczych nieprzygotowanych.

W roku sprawozdawczym wyłoniła się między innymi kwestia rentowności warsztatów rzemieślniczych jako zagadnienie niezmierniej wagi. Jeżeli kwestia ta stanowi dla poszczególnych warsztatów przyczynę tak poważnych trosk, to tembardziej musiałyby sprawa ta odbić się ujemnie na rzemiośle jako całości, gdyby nie było tą przysłowiową elastyczną warstwą ekonomiczną, która bez widocznych wstrząsów nastawia się do każdorazowo panujących stosunków gospodarczych.

Rentowność warsztatów rzemieślniczych przechodziła w roku 1936 zmiany na gorsze.

Przede wszystkim wzrosła ilość warsztatów i zatrudnionych czeladników:

Na końcu roku 1935 istniało warsztatów	15.004
W ciągu roku 1936 powstało nowych warsztatów	1.750
R a z e m	16.754
W ciągu roku 1936 zlikwidowano warsztatów	498
Na końcu roku 1936 istniało warsztatów	16.256

Także wzrosła liczba czeladników jak to wynika z niniejszego zestawienia:

Na końcu 1935 r. było zatrudnionych 5.507 czeladników

w I kwartale 1936 r.	5.282	„
w II „ 1936 r.	6.567	„
w III „ 1936 r.	6.672	„
w IV „ 1936 r.	6.351	„

Liczba zarejestrowanych uczniów wzrosła w tym czasie z 4.282 na 4.835 czyli o 553.

Pewną równowagę w ilości produkcji stanowi normalny przyrost ludności, który wpływa na wzrost konsumpcji. Jednakże ilość warsztatów wzrasta w porównaniu do naturalnego przyrostu ludności szybciej. Kiedy bowiem w roku 1921 ilość mieszkańców województwa pomorskiego wynosiła 935.000 ilość warsztatów rzemieślniczych wynosiła 10.500. Natomiast w roku 1935 ilość mieszkańców woj. pomorskiego wynosiła 1.000.000 zaś ilość warsztatów wynosiła 15.000. W roku 1921 jeden warsztat rzemieślniczy przypadał na 93 mieszkańców, w roku 1935 tylko na 71 mieszkańców.

Rok 1936 szczególnie jaskrawo wykazał, że mimo wzrostu liczby warsztatów, ilości czeladników i uczniów, materialne położenie rzemiosła pomorskiego nie poprawiło się.

Przede wszystkim nowopowstałe warsztaty, to rzadko kiedy jednostki zasobniejsze. Przeważnie usamodzielniają się czeladnicy, którzy nie mogą otrzymać pracy. A nie mając na początku dostatecznych kapitałów obrotowych, pracują tanio, aby tym samym zyskać klientelę i przez intensywną pracę ponad miarę wzmocnić wątłe podstawy przedsiębiorstwa. Objaw ten z punktu widzenia czysto materialnego jest dla odnośnych przedsiębiorstw może nawet i dodatnim, dla rzemiosła jako całości raczej ujemnym, gdyż stwarza niepożądany ferment na rynkach. Poziom cen musi przez to ulec wahaniom, co zarówno na obrotach jak i na zyskowności całego rzemiosła nie może pozostać bez wpływu.

Wzrost liczby zatrudnionych czeladników ma znowu swe uzasadnienie w dorywczym ich zatrudnieniu. Coraz mniej przyjmuje się czeladników na pracę stałą, a zazwyczaj na wykonanie pewnej pracy lub też na pewien krótszy lub dłuższy okres. — Ilość zatrudnionych czeladników przez to wzrasta, lecz globalna ilość dni pracy czeladników nie wykazuje wzrostu biorąc pod uwagę dorywczy charakter ich zatrudnienia.

Obniżenie poziomu rentowności warsztatów zostało spowodowane całym szeregiem innych odrębnych objawów gospodarczych.

Rok 1936 stał pod znakiem naprawy budżetu Państwa. Obciążenie obywateli drogą świadczeń na rzecz Skarbu Państwa zwiększyło się. Wywołało to również wpływ na stopę życiową

szerszych warstw społeczeństwa. Konsumcja wielu artykułów uległa zmniejszeniu. Podaż wyrobów rzemieślniczych nawet, gdyby utrzymała się na poprzednim poziomie, musiałaby wpłynąć na obniżenie poziomu cen, biorąc pod uwagę zmniejszony popyt.

Następnie w roku 1936 zanotować należałoby wzrost cen wielu artykułów i surowców, której żadną miarą na gotowe wyroby przerwycić nie było można.

Natomiast prawie bez zmian pozostał poziom robocizny i kosztów produkcyjnych.

To też przy wyższych cenach własnego zakupu i niezmiennym poziomie kosztów robocizny, kosztów produkcyjnych i przy tych samych, a nawet niższych cenach sprzedaży gotowych wyrobów, różnica zyskowności przedsiębiorstwa, wobec takiego stanu rzeczy uległa znacznej redukcji.

W jakim stopniu zwyżkowały surowce i materiały, oraz zmiany jakim uległ poziom cen gotowych wyrobów ilustrują niżej podane dwie tabele:

Ceny za surowe i materiały.

Lp.	Nazwa	Jednostka	Kosztowało		różnica w proc.
			1935	1936	
1	Cegły 1000 budowl.	1000 sztuk	50,— zł	44,— zł	-12 proc.
2	Cement	100 kg	5,— "	6,50 "	+30 "
3	Kafle zwykłe	1 sztuka	0,80 "	0,75 "	-6 "
4	Szkoło okienne 2m.	1 mtr. ²	2,50 "	3,10 "	+24 "
5	Karpiówki	1000 sztuk	75,— "	75,— "	—
6	Tektura smołow.	1 rolka	7,— "	7,— "	—
7	Dźwigary	100 kg	45,— "	48,— "	+6,5 "
8	Blacha cynkowa	1 kg	0,90 "	1,08 "	+20 "
9	Pokost	1 kg	1,80 "	1,93 "	+7 "
10	Deski sosnowe	1 mtr. ³	90,— "	110,— "	+22 "
11	" dębowe	"	160,— "	175,— "	+10 "
12	Fornier dębowy	1 mtr. ²	0,85 "	0,95 "	+12 "
13	Drzewo bukowe	1 mtr. ³	80,— "	110,— "	+36 "
14	Skóra twarda	1 kg	5,50 "	7,20 "	+30 "
15	" siodlarska	1 kg	5,50 "	6,50 "	+18 "
16	" faleder	1 kg	6,60 "	8,— "	+21 "
17	Przędza dla siodl.	1 kg	7,50 "	7,50 "	—
18	Tlen	1 but.	16,— "	19,— "	+18 "
19	Mąka żytnia	100 kg	19,— "	28,— "	+47 "
20	" pszenna	100 kg	27,— "	39,— "	+44 "

Ceny za wyroby rzemieślnicze.

L. p.	N a z w a	jednostka	kosztowało		różnica w proc.
			1935	1936	
1	Szafa sosnowa		45,— zł	43,— zł	—4,5 proc.
2	Łóżko sosnowe		20,— "	18,— "	—10 "
3	Kuchnia malowana	kompl.	100,— "	100,— "	— "
4	Sypialnia forn. dębowa	"	550,— "	470,— "	—14,5 "
5	Jadalnia " "	"	565,— "	470,— "	—13 "
6	Damskie półbutki	średni gat.	17,— "	18,— "	+6 "
7	Męskie " "	" "	15,50 "	17,50 "	+13 "
8	Uszyte ubrania	" "	30,— "	32,— "	+7 "
9	Ubranie nowe		110,— "	110,— "	— "
10	Podkuwanie koni	4 podkowy	6,— "	4,80 "	—20 "
11	Obuwie robocze		11,— "	11,50 "	+4 "
12	Wstawienie okna	1 m ²	3,50 "	3,85 "	+10 "
13	Obsługa fryzjerska	golenie	0,30 "	0,30 "	— "
14	" " "	strzyżenie	0,50 "	0,50 "	— "
15	Mur. z dostawą mat.	1 m ³	30,— "	27,— "	—10 "
16	Piec biały zwykły		150,— "	135,— "	—10 "
17	Uprząż robocza	na 1 konia	75,— "	63,— "	—8 "
18	Krycie dach.- karpiówka	1 m ²	1,10 "	0,85 "	—22 "
19	Pieczywo żytnie	1 kg.	0,25 "	0,32 "	+28 "
20	Pieczywo pszenne	1 kg.	0,45 "	0,62 "	+37 "

Ze rentowność warsztatów, a tym samym i sytuacja gospodarza rzemiosła pomorskiego pogorszyła się, tego dowodem, że bardziej aniżeli kiedykolwiek panowało wśród rzemiosła zapotrzebowanie na kredyt. Warunki bowiem, jakie wytworzyły się na rynku, spowodowały hurtowników do ograniczania kredytów towarowych. W wyjątkowych wypadkach udzielały hurtownie kredytu za odpowiednim zabezpieczeniem. Natomiast chętniej udostępniały hurtownie rabatu przy sprzedaży towaru, przy gotówkowych zakupach.

Obserwuje się też, że wykonywanie większych prac finansowane jest przez instytucje bankowe. Ponieważ jednak nie zawsze takie pośrednictwo wytrzymuje kalkulację, przeto bardzo często uzależniają warsztaty rzemieślnicze przyjmowanie większych robót od wpłacenia zaliczek.

Polityka instytucji kredytowych także nie zawsze szła na rękę rzemiosłu, wobec czego głód kredytowy spotęgował się. — Dowodem tego chociażby okoliczność, że wśród rzemiosła wzrasta zainteresowanie dla Bezprocentowych Kas Pożyczkowych, które jednak nie mogą żadną miarą stać się instytucjami kredytowymi dla rzemiosła o szerszym znaczeniu gospodarczym. Rola ich w przyszłości pozostanie zawsze raczej charytatywna

na co wskazują już podstawy prawne kas, oraz rodzaj pożyczek, forma i okres spłat zaciągniętych zobowiązań.

Mechanizacja i modernizacja warsztatów oraz ich gospodarczy rozwój na kredycie Bezprocentowych Kas Pożyczkowych opierać się nie może.

To też wszystkie wyżej przytoczone okoliczności nie mogły w swej konsekwencji pozostać bez wpływu na ukształtowanie się warunków materialnych warsztatów rzemieślniczych w roku 1936.

Dla uzupełnienia charakterystyki położenia materialnego rzemiosła jako całości niech posłuży jeszcze ta okoliczność, że na 100 warsztatów rzemieślniczych wykupiło świadectw przemysłowych:

w r. 1934	okrągiło	64	przedsiębiorstw
w r. 1935	"	61	"
w r. 1936	"	57	"

Pewien wpływ na ogólne zatrudnienie w rzemiośle w kierunku dodatnim spowodowała zwyżka cen artykuły rolnicze. To też po dłuższym czasie rolnictwo stało się nieco lepszym odbiorcą wyrobów rzemieślniczych. Obroty byłyby może jeszcze większe, gdyby rzemiosło posiadało odpowiednie zasoby kredytowe, aby udzielić kredytu rolnikom. Jednakże doświadczenia ubiegłych lat zebrane w związku z zamrożeniem należności rzemieślniczych u rolników dyktowały powszechnie zwiększoną ostrożność w kredytowaniu. To też transakcje pomiędzy rzemieślnikami a rolnikami były w przeważnej części gotówkowe lub odbywały się na podstawie wymiany.

Na zatrudnienie w kierunku dodatnim wpłynęło również coraz bardziej intensywne opanowanie przez warsztaty rzemieślnicze robót i dostaw wydanych drogą przetargów i z wolnej ręki przez władze państwowe i samorządowe. Wykonywanie robót rzemieślniczych w własnym zakresie przez samorządy nieco zmalało. Współpraca odnośnych władz z Izbą Rzemieślniczą wykazuje pierwsze, jakkolwiek narazie niezbyt okazałe owoce.

Zapoczątkowany w dawniejszych latach i kontynuowany obecnie eksport wyrobów rzemieślniczych nie przybrał wprawdzie większych rozmiarów lecz mimo to ilość zatrudnionych czeladników powiększała się w związku z eksportem o kilkudziesięciu.

Przedmiotem poważnych trosk i dużych starań była między innymi sprawa zwalczania partactwa, która mimo wielkich wysiłków nie posunęła się w roku sprawozdawczym naprzód, gdyż władze przemysłowe I. instancji niezbyt energicznie korzystają z przysługujących im rygorów.

Inne sprawy które na ocenę sytuacji w rzemiośle za rok 1936 mogą wpłynąć, mianowicie kwestia egzaminów, dokszałcenia zawodowego, organizacyj zawodowych i t. p. żadnych znaczniejszych zmian w porównaniu do roku poprzedniego nie wykazały, o czym zresztą mowa będzie w następnych działach niniejszego sprawozdania.

B. Stan gospodarczy poszczególnych grup rzemieślniczych.

Grupa budowlana.

MURARSTWO I CIESIELSTWO.

Warunki zatrudnienia pozostały w porównaniu do roku poprzedniego bez większych zmian, jak to wynika z niżej podanych cyfr:

	1935	1936
Zakładów murarskich	538	601
Zakładów ciesielskich	237	250
Zatrudnionych czeladników mur.	515	791
Zatrudnionych czeladników ciesielskich	117	246
Zarejestrowanych uczniów murarskich	91	251
Zarejestrowanych uczniów ciesielskich	57	34

Ruch budowlany utrzymał się w okresie sprawozdawczym na poziomie roku poprzedniego. Na taki stan gospodarczy przede wszystkim wpłynęła ta okoliczność, że Min. Reform Rolnych zatrudniało w dalszym ciągu kilkadziesiąt przedsiębiorstw przy budowie osad w ilości 689 składających się z 3 zabudowań, przy czym wykonanie było o tyle ułatwione, że Ministerstwo dostarczało po większej części budulca. Wybudowanie osad przyczyniło się do unormowania rynku, gdyż pełno zatrudnieni czeladnicy, w dodatku przetrzucani z miejsca na miejsce zależnie od okoliczności, nie mogli zajmować się poboczną pracą co wpłynęło dodatnio na unormowanie warunków na rynku.

Na normalne zatrudnienie wpłynęła między innymi także polityka finansowa Banku Gospodarstwa Krajowego w dziedzinie popierania budownictwa miejskiego. Pomoc kredytowa udzielona budującym zachęciła także do upływnienia własnych oszczędności, co wraz z udzielonymi kredytami przyczyniło się do podtrzymania ruchu budowlanego na poziomie roku poprzedniego.

Jak w roku poprzednim tak i w roku ubiegłym istniały ogólne żale na praktykę przetargową, która uniemożliwiała so-

lidnym przedsiębiorstwom racjonalną kalkulację. Pewną zmianę na lepsze spowodowała ściślejsza współpraca Izby Rzemieślniczej z wszystkimi Urzędami i Instytucjami na tle selekcji oferentów.

DEKARSTWO.

Przedsiębiorstw zarejestrowanych było 150 (w roku poprzednim 143) zatrudnionych czeladników 48 (35) zarejestrowanych uczniów 12 (17).

Dekarstwo żali się na rozpowszechnione partactwo, które uprawiają nie tylko osoby nieuprawnione, ale także pracownicy z innych zawodów, tudzież przedsiębiorstwa budowlane, które prace dekarские wykonują sposobem gospodarczym.

Poza tym obserwuje się objaw, że olbrzymia większość prac, to prace tekturowe. Tylko mała część zatrudnienia stanowią t. zw. dachy twarde. W dodatku krycie dachów tekturą zostało decyzją Min. Przem. i Handlu określone jako praca wchodząca także w zakres zawodu blacharskiego. To też przedsiębiorstwom dekarским naogół trudno uzyskać regularne zatrudnienie, co bardzo niekorzystnie odbija się na ilości zarejestrowanych uczniów. Liczba uczniów bowiem z roku na rok stopniowo zmniejsza się. W roku 1934 było 20 uczniów, w roku 1935 już tylko 17 a w roku 1936 ilość zmniejszyła się do 12.

Dorywcze zatrudnienie odbija się również na zyskowności w zawodzie szczególnie z powodu obniżenia cen rynkowych przez nielegalnych przedsiębiorców.

GARNCARSTWO I ZDUNSTWO.

Ilość przedsiębiorstw 164 (151) zatrudnionych czeladników 74 (42) zarejestrowanych uczniów 35 (38). Zatrudnienie jak ogólnie w grupie budowlanej, dość równomierne. Z uwagi jednak na specyficzne warunki panujące w zduństwie, szczególnie w większych miastach (Gdynia, Toruń, Grudziądz), gdzie budujący wykonują piece przy pomocy wynajętych czeladników dostarczając im materiały, zyskowność powszechnie jest dość niska. Nie co lepiej przedstawia się zyskowność tam, gdzie przedsiębiorca udzie kredytu. Natomiast uregulowanie rachunków pozostawia dużo do życzenia.

Produkcja garncarska i kaflarska powiatów: kartuskiego, kościerskiego i świeckiego wykazuje nierównomierny zbył. — Ceny dość niskie, zarobki minimalne.

RZEŻBIARSTWO W KAMIENIU.

Przedsiębiorstw 30 (24) zatrudnionych czeladników 24 (12) uczniów 12 (10). Zatrudnienie równomierne, jakkolwiek konku-

rencja ze strony wytwórców wyrobów cementowych wielka. — Warunki płacy i pracy nie bardzo korzystne. Bez uzyskania kredytów, zatrudnienia prawie brak. Czeladników nadmiar, na-
płów uczniów wielki.

STUDNIARSTWO.

Ilość przedsiębiorstw na końcu roku wynosiła 30 (45), zatrudnionych czeladników 11, zarejestrowanych uczniów 13. Zatrudnienie słabe, gdyż prace studniarskie wykonują tak przedsiębiorstwa ślusarskie jak i kowalskie.

SZKLARSTWO.

Na końcu roku sprawozdawczego było na terenie Izby 111 przedsiębiorstw szklarskich (poprzednio 96). Ilość zatrudnionych czeladników wynosiła 13 (15) zarejestrowanych uczniów 5 (7). Zatrudnienie nierównomierne, głównie z powodu rozpowszechnionego partactwa.

Ważniejszych zmian w porównaniu do roku poprzedniego nie zauważono.

MALARSTWO I LAKIERNICTWO.

Przedsiębiorstw było na końcu roku 400 (349) zatrudnionych czeladników 233, w IV kwartale (306), zarejestrowanych uczniów 133 (104).

Zatrudnienie dość słabe mimo równomiernego zatrudnienia w budownictwie. Maksimum produkcji wykorzystane w 40—50 proc. Do tego dochodzi minimalna zyskowość spowodowana przez setki partaczy, którzy pracują nielegalnie bądź dorywczo. Również sposobem gospodarczym wykonywana jest wielka ilość robót przez władze i samorządy co nie może pozostać bez wpływu na ukształtowanie się warunków. Właściciele nieruchomości w nieznanym stopniu tylko przeprowadzają konserwację, zaś powszechnie obserwuje się, że remont mieszkań przeprowadzają lokatorzy własnymi siłami, bądź też przez przyuczone siły przy dostarczeniu materiału.

BRUKARSTWO.

Przedsiębiorstw samoistnych było przy końcu roku 44 (43), zatrudnionych czeladników 50 (70), zarejestrowanych uczniów 10 (10). Położenie naogół nie wiele zmieniło się na korzyść w porównaniu z rokiem poprzednim. Jedynie nadmiar czeladników zginął na rynku, znajdując zatrudnienie przy robotach publicznych prowadzonych przez samorząd przy pomocy Funduszu Pracy.

Grupa drzewna.

STOLARSTWO.

Zarejestrowanych przedsiębiorstw było przy końcu roku sprawozdawczego 1513 (1399), czeladników i uczniów w poszczególnych kwartałach:

	I. kw.	II. kw.	III. kw.	IV. kw.
Czeladników	971	1005	1048	1008
Uczniów	586	577	581	583

Zatrudnienie zarówno w stolarstwie budowlanym jak i meblowym niejednolite i naogół niedostateczne. Zbyt na rynkach lokalnych dość słabych z powodu obniżki uposażeń urzędników. Rynek gdański obecnie mało aktualny, zaś eksport wyrobów stolarskich tylko przez niezbyt długi czas dawał zatrudnienie kilkunastu czeladnikom stolarskim. W dodatku znaczna wyżka cen drzewa odbiła się ujemnie na zyskowności, gdyż różnicy cen żadną miarą nie można było przerzucić na konsumenta, który korzystał z wielkiej podaży na rynku. Poza tym ogromnie rozpowszechnione partactwo, gnieźdzące się po wioskach, wybudowaniach i suterynach miast, dostarcza handlarzom mebli wykonanych sposobem chałupniczym za niską cenę. Stolarstwo budowlane naogół stoi gospodarczo nieco lepiej, o ile zdolne jest podjąć większych prac na warunkach kredytowych.

KOŁODZIEJSTWO.

Przedsiębiorstw zarejestrowanych było 996 (947). Czela-dników i uczniów w poszczególnych kwartałach:

	I. kw.	II. kw.	III. kw.	IV. kw.
Czeladników	104	112	123	120
Uczniów	123	135	162	160

Główny odbiorca rolnik w roku sprawozdawczym stał się nie co większym odbiorcą, jednakże poziom uzyskanych cen był dość niski z uwagi na wyżkę cen drzewa. Kołodziejstwo wkra-cza, narazie nieśmiało jeszcze w dziedzinę naprawy i budowy pojazdów mechanicznych. Mimo to położenie nie wiele zmieniło się w porównaniu z rokiem ubiegłym. Wielka ilość czeladników nie ma zatrudnienia w zawodzie i pracuje w rolnictwie, wykonując dorywczo prace u poszczególnych rolników.

BEDNARSTWO.

Przedsiębiorstw 73 (71), zatrudnionych czeladników 9 (2), uczniów 5 (4).

Położenie bardzo trudne z powodu braku zbytu, a ostatnio z powodu wyżki cen na drzewo. W dodatku dość trudno uzys-

kać zbyt na terenie wybrzeża w związku z wysyłką ryb, natomiast wytwórczość beczek do masła w całości opanowały wielkie firmy mające swą siedzibę poza województwem.

KOSZYKARSTWO.

Przedsiębiorstw 89 (90), ilość zatrudnionych czeladników 2, ilość uczniów 4. Wszyscy koszykarze obok zawodu zajmują się rolnictwem lub rybołówstwem, zaś w miastach handlem wyrobów szczotkarskich i powroźnictwem. Ogromną konkurencję stwarza dla koszykarzy przemysł ludowy i ludność bezrobotna, która korzysta z bezpłatnej wikliny. Starania o zorganizowanie eksportu pozostały narazie bez rezultatu.

RZEŹBIARSTWO I TOKARSTWO.

Zakładów rzeźbiarskich 19 (17).

Zakładów tokarskich 15 (15).

Ilość czeladników i uczniów nieznaczną. Zatrudnienie nierównomierne i naogół niedostateczne z uwagi na zależność od stolarstwa. Galanteria naogół nie ma zbyt.

Grupa włókiennicza.

KRAWIECTWO.

Przedsiębiorstw było 2075 (1959). Zatrudnionych czeladników i uczniów w poszczególnych kwartałach było:

	I. kw.	II. kw.	III. kw.	IV. kw.
Czeladników	464	631	668	597
Uczniów	323	374	394	404

W liczbie tej krawiectwo damskie zajmuje około 10 proc. Zatrudnienie niejednolite, naogół jednak nie co lepsze aniżeli w roku poprzednim. Maksimum zatrudnienia osiągnęło 60 proc. Poziom cen nie bardzo korzystny z uwagi na ciasnotę gotówkową wywołaną dodatkowymi obciążeniami uposażeń, tudzież cen materiałów. Dostawy dla wojska, urzędów i t. p. były nieliczne, to też nie wiele mogły przyczynić się do poprawy sytuacji. — Czeladników jest nadmiar, uczniów brak.

CZAPNICTWO.

Zakładów 13 (15) czeladników wogóle nie ma, zaś potrzebne siły przechodzą z zawodu krawieckiego. Zatrudnienie naogół równomierne, zmian w porównaniu do roku poprzedniego nie zauważono.

KAPELUSZNICTWO (MODNIARSTWO).

Przedsiębiorstw 100 (86). Ilość czeladników i uczniów łącznie około 100. W porównaniu do roku ubiegłego zmian nie notowano.

KUŚNIERSTWO.

Przedsiębiorstw 31 (28). Ilość czeladników i uczniów nieznaczną. Dorywczo zatrudnieni są czeladnicy krawieccy. Zatrudnienie równomierne w sezonie.

POWROŻNICTWO.

Przedsiębiorstw 20 (19), czeladników i uczniów łącznie 10. Zatrudnienie dość równomierne.

SZCZOTKARSTWO.

Przedsiębiorstw 23 (10), czeladników i uczniów nie zatrudniano. Produkcja odbywa się przy pomocy członków rodziny. Zbyt przeważnie u hurtowników. Zatrudnienie równomierne.

TAPICERSTWO.

Przedsiębiorstw 63 (57). Zatrudnionych czeladników 6, uczniów 6 (7).

Położenie naogół trudne, analogicznie do położenia w zawodzie stolarskim. Zapotrzebowanie na pojedyncze sztuki wyściełanych mebli nie wpłynęło wiele na ogólne zatrudnienie. To też w porównaniu do roku poprzedniego położenie pozostało bez zmian.

CHEMICZNE CZYSZCZENIE.

Przedsiębiorstw było 14, ilość zatrudnionych czeladników i innych pracowników narazie nieznana. Uczniów dotychczas nie zarejestrowano.

Grupa metalowa.

KOWALSTWO.

Przedsiębiorstw zarejestrowanych było 2015 (1890). Zatrudnionych czeladników i uczniów w poszczególnych kwartałach było:

	I. kw.	II. kw.	III. kw.	IV. kw.
Czeladników	366	455	450	390
Uczniów	611	621	602	534

W porównaniu do roku poprzedniego liczba czeladników niemal bez zmian. Zatrudnienie w związku z położeniem rolnictwa naogół niedostateczne. Czeladnicy zatrudnieni są dorywczo. Bardzo wielką ilość prac wykonują rolnicy sposobem gospodarczym przy pomocy bezrobotnych czeladników. Brak kredytów i niemożność udzielenia kredytów odbiorcom wpływa na obrót ujemnie.

ŚLUSARSTWO.

Przedsiębiorstw 617 (544). Zatrudnionych czeladników i uczniów w poszczególnych kwartałach było:

	I. kw.	II. kw.	III. kw.	IV. kw.
Czeladników	360	446	447	491
Uczniów	456	435	482	658

Wporównaniu do roku poprzedniego ilość czeladników i uczniów nie co wzrosła. Położenie naogół bez większych zmian. Ruch budowlany wpływa dodatnio na zatrudnienie. Remont maszyn rolniczych pozostał na poprzednim poziomie. Na zyskowość wpływa partactwo oraz zwyżka cen niektórych materiałów. Maksimum produkcji osiągnięto w żadnych wypadkach, osiągnięcie 50 proc. należy do reguły.

BLACHARSTWO.

Przedsiębiorstw 162 (141). Zatrudnionych czeladników 145 (70), uczniów 81 (48). Zatrudnienie naogół dostateczne przy pracach budowlanych. Sezon martwy wykorzystywany jest pracą przygotowawczą i galanteryjną. Bardzo silnie dała się odczuć rola partactwa, które wykonuje prace zlecone mu przez właścicieli budowli przy dostarczaniu materiałów. Wpływa to na obniżenie zyskowości co z uwagi na podrożenie materiałów jest szczególnie dotkliwie.

KOTLARSTWO, MOSIĘŻNICTWO, PILNIKARSTWO I TOKARSTWO.

Przedsiębiorstw razem 15. Ilość czeladników nieznaczną. Uczniów nie rejestrowano. Zatrudnienie słabe, gdyż roboty wchodzące w zakres tych zawodów wykonywane są także przez przedsiębiorstwa ślusarskie i kowalskie.

ZEGARMISTRZOWSTWO, ZŁOTNICTWO I GRAWERSTWO.

Przedsiębiorstw było razem 213 (196), zatrudnionych czeladników 31 (24), zarejestrowanych uczniów 22 (28). Zatrud-

nienie z powodu ogólnej ciasnoty gotówkowej dość słabe. Ujemnie na zatrudnienie wpływały też ograniczenia dewizowe i ograniczenia obrotu środkami płatniczymi. Przydział złota rafinowanego niezupełnie usunął trudności, to też wspomniane zawody o ile nie były połączone ze sklepem, przechodziły nader trudny okres gospodarczy.

Grupa spożywcza.

RZEŹNICTWO - WĘDLINIARSTWO.

Przedsiębiorstw zarejestrowanych było przy końcu roku 1790 (1623). Zatrudnionych czeladników i uczniów w poszczególnych kwartałach:

	I. kw.	II. kw.	III. kw.	IV. kw.
Czeladników	486	528	625	511
Uczniów	560	638	611	601

Położenie trudne i bardzo niejednolite. Ogromną konkurencję uprawiają bekoniarnie oraz potajemny ubój dokonywany przez rolników rzekomo dla potrzeb własnych. W roku sprawozdawczym można było zauważyć zmniejszenie się konsumpcji spowodowanej nie tylko bezrobociem, ale także przez dodatkową obciążenie poborów urzędniczych. Ale także i zwyczajka cen w II. półroczu wpłynęła na konsumpcję ujemnie. Zyskowność przez to obniżyła się tym więcej, że zauważyć można rozpowszechnienie się pośrednictwa, które wpływa na podrożenie żywca mimo, że tendencja na rynku, podwyższenie cen za wyroby czyni zupełnie niemożliwe.

PIEKARSTWO.

Przedsiębiorstw było 905 (847). Zatrudnionych czeladników i uczniów w poszczególnych kwartałach było:

	I. kw.	II. kw.	III. kw.	IV. kw.
Czeladników	600	646	677	728
Uczniów	634	579	539	531

Zatrudnienie dość równomierne, lecz zyskowność, biorąc przeciętną roczną w porównaniu do roku poprzedniego, znacznie obniżyła się. Powodem tego zwyczajka cen na mąkę, przy czym ceny za pieczywo ustalone były nie zawsze z uwzględnieniem rzeczywistych kosztów i godziwego zysku. Położenie zawodu jest z tego powodu naogół dość ciężkie. Zadłużenie piekarstwa w młynach wzrasta i nawet zasobniejsze jednostki przechodzą okres trudności finansowych.

CUKIERNICTWO.

Przedsiębiorstw było 119 (100), zatrudnionych czeladników 80 (16), uczniów 20 (8). Zatrudnienie pozostało na ogół na poziomie roku poprzedniego.

Grupa skórna.

SZEWSTWO.

Zarejestrowanych przedsiębiorstw było 2237 (2076). Zatrudnionych czeladników i uczniów było w poszczególnych kwartałach:

	I. kw.	II. kw.	III. kw.	IV. kw.
czeladników	340	353	385	350
uczniów	412	400	403	355

Położenie w porównaniu do roku poprzedniego pogorszyło się znacznie. Na okoliczność tę wpłynął w pierwszym rzędzie fakt, że siła nabywczą szerokich warstw zmniejszyła się. Bezrobocie, zwiększenie obciążeń podatkowych i zwyczajka cen wielu artykułów składały się na zmniejszenie zbytu. A ponieważ 60 do 70 procent ogólnego obrotu to naprawy obuwia, które wobec zmniejszenia się zarobków uskutecnione zostały przez wiele osób w własnym zakresie, przeto ogólny poziom zatrudnienia był nader niski.

Sytuację pogorszyły jeszcze warsztaty reparacyjne firmy „Bata” oraz zwyczajka cen za skóry w drugim półroczu.

CHOLEWKARSTWO.

Przedsiębiorstw było 79 (63), zatrudnionych czeladników 11 (6), zarejestrowanych uczniów 9 (5).

Położenie analogiczne do zawodu szewskiego.

SIODLARSTWO I RYMARSTWO.

Przedsiębiorstw było 310 (272). Zatrudnionych czeladników 54 (51), zarejestrowanych uczniów 45 (54). Zatrudnienie nierównomierne i gorsze od roku poprzedniego, na co składało się w pierwszym rzędzie zwyczajka cen za skóry oraz słaba siła kupna rolnictwa.

GARBARSTWO I BIAŁOSKÓRNICTWO.

Przedsiębiorstw 19 (17), uczniów 6 (5). Ilość czeladników nieznaczna. W porównaniu do roku poprzedniego zmian nie notowano.

INTROLIGATORSTWO.

Przedsiębiorstw było 44 (40), uczniów 7 (7), ilość czeladników nieznaczną. Zatrudnienie nierównomierne i niedostateczne. Partactwo w różnej formie wpływa na zyskowność ujemnie.

Grupa usług osobistych.

FOTOGRAFOWANIE.

Przedsiębiorstw było 110 (92), zatrudnionych czeladników 25 (8), zarejestrowanych uczniów 7 (3).

Zatrudnienie nierównomierne i niedostateczne z powodu wielkiej konkurencji partaczy, amatorów i drogerii. Zyskowność z tego powodu minimalna.

FRYZJERSTWO.

Przedsiębiorstw było przy końcu roku 752 (678). Zatrudnionych czeladników i uczniów było w poszczególnych kwartałach:

	I. kw.	II. kw.	III. kw.	IV. kw.
Czeladników	525	489	502	468
Uczniów	371	362	335	353

Zatrudnienie równomierne, lecz poziom cen za usługi obniżył się, szczególnie w dziale damskim. Ogólne obniżenie zarobków oraz zwyczajka cen na różne artykuły wpłynęły na zyskowność ujemnie. W dodatku konieczne inwestycje wymagają dużo kredytów, które trudno uzyskać i oprocentować.

Zadłużenie czyni w fryzjerstwie dalsze postępy.

Ogólne położenie nader poważne.

II. Działalność administracyjna.

A. Obwód działania Izby i jej skład.

Terenem działania Izby Rzemieślniczej jest obszar całego Województwa Pomorskiego. Siedzibą Izby do dnia 31 sierpnia 1936 r. był Grudziądz.

Rozporządzeniem Rady Ministrów z dnia 8 kwietnia 1936 roku (Dz. U. R. P. Nr. 31, poz. 246) siedziba Izby Rzemieślniczej przeniesiona została do Torunia, gdzie mieści się w własnym gmachu przy ulicy Św. Katarzyny 9/11.

Władzę nadzorczą reprezentuje jako delegat Min. Przemysłu i Handlu Naczelnik Wydziału Przemysłowego w Pomorskim Urzędzie Wojewódzkim p. Kazimierz Barciszewski.

Plenum i Zarząd Izby ukonstytuowały się 27 sierpnia 1934 roku i urzędują dotychczas w niezmienionym składzie.

Członkowie Izby z wyboru:

1. Piotr Jakubowski	mistrz mur.-cies.	Grudziądz
2. Józef Dominik	„ kowalski	„
3. Ksawery Ebert	„ fryzjerski	Toruń
4. Ludwik Gilgenast	„ kołodziejski	Pacółtowo
5. Teodor Maciejewski	„ szewski	Starogard
6. Jan Pahlke	„ stolarski	Grudziądz
7. Andrzej Szczygielski	„ rzeźn.-wędł.	Tczew
8. Piotr Wojtasik	„ piekarski	Gdynia
9. Antoni Zieliński	„ krawiecki	Grudziądz

Członkowie z nominacji:

1. Bronisław Biernacki	mistrz malarski	Toruń
2. Teodor Gliński	„ blacharski	„
3. Artur Szulc	„ ślusarski	„
4. Teofil Scheiba	„ mur.-cies.	Wejherowo
5. Franciszek Wienczek	„ introligat.	Toruń
6. Stanisław Borucki inż. emer.	Naczelnik Wydz. K. O. S.	Toruń

Zastępcy członków Izby z wyboru:

1. Teodor Bredefeld	mistrz mur.-cies.	Chełmno
2. Maks. Grzegorzewski	„ kowalski	Włocławek
3. Alfons Kurzyński	„ fryzjerski	Wąbrzeźno
4. Konstanty Hejda	„ kołodz.	Brodnica
5. Walerian Gabrych	„ szewski	Tuchola
6. Teofil Szmidt	„ stolarski	Świecie
7. Jan Latzke	„ piekarski	Tuchola
8. Augustyn Rosinek	„ rzeźn.-wędl.	Kościerzyna
9. Wład. Skopiński	„ krawiecki	Grudziądz

Zarząd Izby:

1. Prezes	— Piotr Jakubowski	Grudziądz
2. Wice-Prezes	— Jan Pahlke	„
3. Członek	— Ksawery Ebert	„
4. „	— Artur Szulc	Toruń
5. „	— Fr. Wiencek	„

Dyrektor Izby: Franciszek Biszoff.

Zastępstwo Izby w różnych ciałach i komisjach.

a) Związek Izb Rzemieślniczych R. P. Warszawa:

W skład Rady Związku wchodzi ze strony Izby Rzemieślniczej w Toruniu:

- a) prezes — Piotr Jakubowski,
- b) wice - prezes — Jan Pahlke.

b) Rada Dróg Wodnych, Toruń.

W skład Rady wchodzi Dyrektor Izby Franciszek Biszoff, Toruń.

c) Rada Opiekuńcza Szkoły Budowy Maszyn w Grudziądzu.

W skład Rady z ramienia Izby Rzemieślniczej wchodzi: Jan Pahlke, wice - prezes Izby.

d) Lokalny Komitet Funduszu Pracy w Toruniu. W skład Komitetu wchodzi z ramienia Izby Rzemieślniczej: Jan Pahlke, wice - prezes Izby; z ramienia Związku Towarzystw Rzemieślników Samodzielnych na Pomorzu Edw. Mollin, Grudziądz, prezes tegoż Związku.

e) Komisja Odwoławcza przy Izbie Skarbowej.

W skład Komisji ze strony rzemiosła wchodzi jako członkowie:

1. Stefan Ornass — mistrz murarsko-ciesielski, Grudziądz;
2. Bolesław Szczechowski — mistrz stolarski, Grudziądz;
3. Ignacy Józefowicz — mistrz piekarski, Grudziądz;
4. Aleksander Dejna — mistrz rzeźn.-wędlin., Tczew;
5. Jan Czajkowski — mistrz mur.-ciesielski, Gruczno.

Zastępcami są:

1. Bronisław Biernacki — mistrz malarski, Toruń;
2. Artur Szulc — mistrz ślusarski, Toruń;
3. Franc. Fitzerman — mistrz koszykarski, Chełmno;
4. Mieczysław Chudziński — mistrz piekarski, Toruń;
5. Ksawery Ebert — mistrz fryzjerski, Toruń.

f) Komisja Obciążeń przy Związku Izb Rzemieślniczych R. P.

W skład Komisji wchodzi: Jan Cieszyński, starszy referent Izby Rzemieślniczej.

g) Komisja Oświaty Zawodowej przy Związku Izb Rzemieślniczych R. P.

W skład Komisji wchodzi:

1. Artur Szulc — mistrz ślusarski, Toruń;
2. Jan Pahlke — mistrz stolarski, Grudziądz.

B. Odbyte posiedzenia Izby, Zarządu i komisyj.

W roku sprawozdawczym odbyły się 2 posiedzenia plenarne. Dnia 7 kwietnia 1936 r. radcowie zajmowali się omówieniem problemu szkolenia młodzieży rzemieślniczej i jej wychowaniem poza warsztatem i powzięte rezolucje zostały przedłożone miarodajnym czynnikom. Następnie omawiano działalność B. O. H. R.

Rozpatrywano możliwość przejęcia agend Szkoły Przemysłowej w Tczewie.

Zatwierdzono sprawozdanie Izby za rok 1935.

Uchwalono kupno domu w Toruniu gdzie mieści się obecnie siedziba Izby.

Pierwszą część plenarnego zebrania Izby, które odbyło się w dniu 3 listopada 1936 r. wypełniła msza św. na intencję rzemieślnika pomorskiego, oraz poświęcenie nowej siedziby Izby przez ks. Kanonika Kozłowskiego przy udziale Wojewody Pomorskiego p. Władysława Raczkiewicza i Naczelnika Wydz. Przemysłowego p. K. Barciszewskiego.

W drugiej części zebrania plenum uchwaliło budżet Izby na rok 1937.

Uchwalono nowe regulaminy egzaminacyjne dla komisji mistrzowskich, czeladniczych i kwalifikacyjnych.

Omówiono rozwój i program prac Instytutu Rzemieślniczego. Rozpatrzono sprawy zatwierdzenia nowych statutów cechowych.

Posiedzeń Zarządu Izby odbyło się 7. Poniżej wymieniamy ważniejsze sprawy, które znajdowały się na porządku obrad poszczególnych zebrań.

Posiedzenie 10. 1. 1936 r.

Ustalono wytyczne do pertraktacji z Zarządem Miasta Torunia, co do kupna domu w Toruniu na przyszłą siedzibę Izby.

Posiedzenie w dniu 28. 2. 1936 r.

Zarząd Izby zatwierdził sprawozdanie rachunkowe za rok 1935. Zarząd wyraził zgodę na ofertę Zarządu Miasta Torunia i uchwała zakupić na podanych warunkach dom dla Izby.

Następnie rozpatrywano możliwości większego zatrudnienia uczniów w rzemiośle.

Posiedzenie w dniu 6. 4. 1936 r.

Rozpatrywano projekt nowelizacji prawa przemysłowego.

Posiedzenie w dniu 18. 5. 1936 r.

Ustalono termin przeniesienia biur do nowej siedziby w Toruniu, oraz uchwalono przebudowę, nabytego domu w Toruniu.

Posiedzenie w dniu 6. 7. 1936 r.

Omawiano sprawę odznaczenia zasłużonych rzemieślników.

Posiedzenie w dniu 18. 9. 1936 r.

Uchwalono utworzyć komisję do odbioru wykonanych prac przy przebudowie domu Izby.

Rozpatrzono sprawę zatwierdzenia nowych statutów cechowych. Ustalono wytyczne co do sprzedaży względnie wydzierżawienia opróżnionego domu Izby w Grudziądzu.

Posiedzenie w dniu 23. 10. 1936 r.

Uchwalono preliminarz na rok 1937.

Omówiono sprawę ujawniania cen i wywieszania cenników w sklepach rzeźnickich i wędliniarskich.

Poza tym, na posiedzeniach omawiano sprawy personalne, egzaminacyjne, uczniowskie i wydawano opinię w innych przedłożonych sprawach.

C. Zestawienie dochodów i rozchodów za r. 1936.

DOCHODY:

A. Z w y c z a j n e.

Egzaminy czeladnicze	37.188,45
Egzaminy mistrzowskie	35.344,—
Zaświadczenia o kwalifikacjach zawodowych	15.297,70
do przeniesienia	87.830,15

	z przeniesienia	87.830,15
Zaświadczenia o prawach nabytych		544,—
Rejestracja umów o naukę rzemiosła		3.155,50
Wpływy za druki i inne		4.551,19
Broszury i książki		4.057,50
Czynsze		8.518,16
Inne wpływy		15.916,05
Odsetki z lokat gotówkowych		85,30
Przelewy z kapitału zasobowego		8.568,47
Pożyczki zaciągnięte		6.000,—
Subwencje państwowe		10.225,—
Różne przechodnie		3.474,48
	R a z e m	152.925,80

ROZCHODY:

A. Zwyczajne.

Pensje urzędnicze	28.860,—
Dietariusze i konsultanci	1.320,—
Ubezpieczenia społeczne, Fundusz Pracy	2.700,—
Czynsze	3.000,—
Materiały piśmienne	600,—
Porto, opłaty telefoniczne i telegraficzne	1.400,—
Czasopisma, książki i mapy	500,—
Ogłoszenia i druki	200,—
Druk sprawozdania	500,—
Drobne	100,—
Koszty podróży urzędników Izby	2.475,58
Koszt podróży radców Izby	3.800,—
Koszty reprezentacyjne ogólne	1.000,—
Fundusz dyspozycyjny Prezesa Izby	2.000,—
Wydawnictwa własne	500,—
Wydawnictwa subsydiowane	192,—
Na szkoły, kursy i zapomogi	1.705,90
Popieranie gosp. rozwoju rzemiosła	3.784,93
Działalność informacyjno - handlowa	2.990,12
Porady buchalteryjne	491,44
Egzaminy czeladnicze	15.332,98
Egzaminy mistrzowskie	17.974,08
Zaświadczenia o kwalifikacjach zawodowych	3.655,01
Koszty utrzymania nieruchomości	9.402,82
Pożyczki spłacone	16.820,41
Wydatki inne	3.463,01
Przebudowa gmachu Izby w Toruniu	24.683,04
Różne przechodnie	3.474,48
	R a z e m
	152.925,80

D. Biuro Izby.

1. Podział referatów i skład osobowy.

Referat I. — Przemysłowy i organizacyjny
referent: Jan Czajka.

Referat II. — Ekonomiczny B. O. H. R.
referent: Jan Cieszyński,
Mgr. Franciszek Jendraszek.

Referat III. — Egzaminacyjny
referent: Antoni Rieger,
Gertruda Pokorska.

Referat IV. — Oświatowy i Instytut Rzemieślniczy
inż. Stefan Borucki.

Referat V. — Finansowy
Maria Szopińska.

Kancelaria:

Edmund Szczutowski,
Monika Zakrzewska — stenotypistka,
Bernard Froncek — woźny.

2. Działalność biura:

Wpływów	14.541
Wysłano:	
pocztówek	774
listów zwykłych	9.029
listów poleconych	117
druków	4.996
komunikatów do cechów	8
komunikatów do prasy	16
okólników różnych	16
paczek	7
telegramów	15
przesyłek z zaliczeniem pocztowym	54
Rozmów telef. (przec. dziennie)	
miejscowych	15
zamiejscowych	3
Udzielanie informacji interesantom (przeciętnie dziennie)	
miejscowych	15
zamiejscowych	10

III. Sprawy egzaminacyjne.

Działalność komisyj egzaminacyjnych w roku 1936.

	Komisje egzaminac. mistrzowskie					Komisje egzaminac. czeladnicze				
	Liczba komisji	Liczba wnie- sionych podań	Liczba dopusz- czon. do egzam.	Przeegza- minowano z wynik.		Liczba komisji	Liczba wnie- sionych podań	Liczba dopusz- czon. do egzam.	Przeegza- minowano z wynik.	
				dotatn.	ujemn.				dotatn.	ujemn.
OGÓLEM:	41	529	404	354	50	297	1935	1597	1507	90
Grupa budowl. razem:	9	70	37	22	15	30	228	170	162	8
Dekarstwo	1	—	—	—	1	2	9	6	4	2
Brukarstwo	1	—	—	—	—	1	12	7	7	—
Murarstwo	1	52	21	9	12	7	126	95	92	3
Rzeźbiarstwo w kam.	1	—	—	—	—	1	1	1	1	—
Studniarstwo	1	1	1	1	—	1	4	2	2	—
Szklarstwo	1	—	—	—	—	1	2	2	2	—
Zduństwo i garncarstwo	1	6	6	6	—	4	20	15	15	—
Malarstwo	1	11	9	6	3	12	54	42	39	3
Lakiernictwo	1	—	—	—	—	1	—	—	—	—
Grupa drzewna razem:	7	77	57	48	9	62	323	268	251	17
Bednarstwo	1	—	—	—	—	1	2	2	2	—
Ciesielstwo	1	18	13	7	6	7	25	14	12	2
Koszykarstwo	1	—	—	—	—	1	2	2	2	—
Kołodziejstwo	1	21	13	13	—	26	89	67	61	6
Rzeźbiarstwo w drzewie	1	1	1	1	—	1	—	—	—	—
Stolarstwo	1	37	30	27	3	25	205	183	174	9
Tokarstwo w drzewie	1	—	—	—	—	1	—	—	—	—
Grupa włókiennicza razem	5	67	54	51	3	36	149	108	103	5
Kapelusznictwo	1	2	2	2	—	1	6	3	3	—
Kuśnierstwo	1	—	—	—	—	1	—	—	—	—
Krawiectwo	2	64	51	48	3	30	142	104	99	5
Tapicerstwo	1	1	1	1	—	2	1	1	1	—

Działalność komisji egzaminacyjnych w roku 1936.

(Dalszy ciąg)

	Komisje egzaminac. mistrzowskie					Komisje egzaminac. czeladnicze				
	Liczba komisji	Liczba wnie- sionych podań	Liczba dopusz- czon. do egzam.	Przeegza- minowano z wynik.		Liczba komisji	Liczba wnie- sionych podań	Liczba dopusz- czon. do egzam.	Przeegza- minowano z wynik.	
				dodatn.	ujemn.				dodatn.	ujemn.
Grupa metalowa razem:	10	118	98	91	7	65	430	380	365	15
Blacharstwo	1	2	2	2	—	9	18	15	15	—
Kotlarstwo	1	1	1	1	—	1	1	1	1	—
Kowalstwo	1	78	69	65	4	31	242	217	208	9
Mosiężnictwo	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Slusarstwo	1	29	21	19	2	17	152	134	129	5
Tokarstwo w metalu	1	—	—	—	—	1	3	3	3	—
Grawerstwo	1	—	—	—	—	1	—	—	—	—
Jubilerstwo i złotnictwo	1	1	1	1	—	1	—	—	—	—
Zegarmistrzowstwo	1	6	3	2	1	3	14	10	9	1
Wyrób szkieł i narzędzi optyczn.	1	1	1	1	—	1	—	—	—	—
Grupa spożywcza razem:	3	120	96	85	11	51	480	393	365	28
Cukiernictwo	1	—	—	—	—	1	18	11	7	4
Piekarstwo	1	47	35	30	5	24	208	179	169	10
Rzeźnictwo i wędlin.	1	73	61	55	6	26	254	203	189	14
Grupa skórzana razem:	5	46	38	34	4	34	175	150	142	8
Cholewkarstwo	1	2	2	2	—	1	2	2	2	—
Introligatorstwo	1	—	—	—	—	1	3	3	2	1
Rymarstwo i siodlarstwo	1	1	1	1	—	5	15	11	9	2
Szewstwo	1	43	35	31	4	26	154	133	128	5
Garbarstwo	1	—	—	—	—	1	1	1	1	—
Grupa usług osob. razem:	2	31	24	23	1	19	150	128	119	9
Fotografowanie	1	2	2	2	—	1	2	2	2	—
Fryzj., golarstwo, peruk.	1	29	22	21	1	18	148	126	117	9

Wiek osób składających egzaminy.

	Złożyło egzamin czeladniczy w wieku lat							Złożyło egzamin mistrzowski w wieku lat						
	18	19	20	21	22	23 do 25	ponad 25	Ogółem	do 30	31 do 35	36 do 40	41 do 50	ponad 50	Ogółem
Grupa budowlana:														
Dekarstwo	—	—	—	2	—	1	1	4	—	—	—	—	—	—
Brukarstwo	—	—	—	—	—	—	7	7	—	—	—	—	—	—
Murarstwo	—	1	3	9	10	37	32	92	2	2	2	2	1	9
Rzeźbiarstwo w kam.	—	—	—	—	—	1	—	1	—	—	—	—	—	—
Studniarstwo	—	—	2	—	—	—	—	2	—	—	1	—	—	1
Szklarstwo	—	—	—	—	2	—	—	2	—	—	—	—	—	—
Zduństwo i garnc.	—	—	2	5	4	3	1	15	—	—	1	4	1	6
Malarstwo	2	3	10	10	10	2	2	39	3	2	1	—	—	6
Grupa drzewna:														
Bednarstwo	—	—	—	1	—	—	1	2	—	—	—	—	—	—
Ciesielstwo	—	—	2	1	1	1	7	12	1	2	2	1	1	7
Koszykarstwo	—	—	—	1	—	1	—	2	—	—	—	—	—	—
Kołodziejstwo	7	9	14	9	8	6	8	61	6	5	1	—	1	13
Rzeźbiarstwo w drzewie	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	—	—	—	1
Stolarstwo	7	24	38	39	30	26	10	174	20	5	—	2	—	27
Grupa włókiennicza:														
Kapelusznictwo	—	—	1	1	—	—	1	3	1	—	1	—	—	2
Krawiectwo	11	16	14	12	11	16	19	99	25	11	3	7	2	48
Tapicerstwo	—	—	—	—	—	—	1	1	1	—	—	—	—	1
Grupa metalowa:														
Blacharstwo	1	3	2	4	3	2	—	15	2	—	—	—	—	2
Kotlarstwo	—	—	—	—	1	—	—	1	—	—	—	—	—	1
Kowalstwo	8	18	39	52	38	35	18	218	45	19	1	—	—	65
Ślusarstwo	8	25	30	20	13	17	16	129	13	6	—	—	—	19
Tokarstwo	—	—	1	—	—	1	1	3	—	—	—	—	—	—
Wyrób szkieł i narz. opt	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	—	—	—	1
Jubilerstwo i złotnictwo	—	—	—	—	—	—	—	—	1	—	—	—	—	1
Zegarmistrzowstwo	—	1	2	2	—	2	2	9	1	1	—	—	—	2
Grupa spożywcza:														
Cukiernictwo	—	1	2	1	1	—	2	7	—	—	—	—	—	—
Piekarstwo	7	35	43	40	26	12	6	169	22	4	3	1	—	30
Rzeźnictwo i wędł.	10	23	41	41	32	22	20	189	31	17	3	2	2	55
Grupa skórna:														
Cholewkarstwo	—	—	—	—	—	1	1	2	—	2	—	—	—	2
Rymarstwo i siodlarstwo	—	—	3	2	2	1	1	9	—	—	—	1	—	1
Szewstwo	10	15	33	25	18	17	10	128	23	4	3	1	—	31
Garbarstwo	—	—	—	—	1	—	—	1	—	—	—	—	—	—
Introligatorstwo	—	—	1	—	1	—	—	2	—	—	—	—	—	—
Gr. usług osobistych:														
Fotografowanie	—	—	—	—	—	—	2	2	1	1	—	—	—	2
Fryzjerstwo	15	30	26	22	10	9	5	117	15	4	2	—	—	21
Razem	86	204	309	299	222	213	174	507	214	87	24	21	8	354

Zaopiniowanie wniosków w sprawie dyspensów.

	Zaopiniowano wnios- ków o udzielenie dyspensy (art 146 prawa przem.		Wydano zaświadczeń o prawach na- bitych (art. 198 prawa przem.)
	przych.	odmow.	
Razem	288	413	
Grupa budowlana razem:	44	96	
Dekarstwo	7	10	
Garncarstwo	—	2	
Kamieniarstwo	2	1	
Murarstwo	7	45	
Rzeźbiarstwo w kam.	3	6	
Studniarstwo	4	1	
Szklarstwo	6	5	
Zduństwo i garnc.	3	6	
Malarstwo	10	18	
Brukarstwo	2	2	
Grupa drzewna razem:	33	59	
Bednarstwo	1	—	
Ciesielstwo	2	26	
Koszykarstwo	2	1	
Kołodziejstwo	14	9	
Rzeźbiarstwo w drzewie	2	1	
Stolarstwo	11	22	
Tokarstwo w drzewie	1	—	
Grupa włókiennicza razem:	48	63	
Chem. czyszcz.	2	—	
Czapnictwo	2	—	
Kapelusznictwo	6	4	
Kuśnierstwo	2	2	
Krawiectwo	32	54	
Szczotkarstwo	2	—	
Gorseciarstwo.	1	1	
Tapicerstwo	1	2	
Grupa metalowa razem:	33	40	
Blacharstwo	2	—	
Kowalstwo	14	26	
Ślusarstwo	9	10	
Ślusarstwo samoch.	2	1	
Zegarmistrzowstwo	6	3	
Grupa spożywcza razem:	48	50	
Cukiernictwo	17	12	
Piekarstwo	6	6	
Rzeźnictwo i wędł.	25	32	37
Grupa skórzana razem:	57	74	
Cholewkarstwo	3	4	
Introligatorstwo	1	2	
Rymarstwo i Siodlarstwo	6	11	
Szewstwo	45	57	
Garbarstwo	2	—	
Grupa usług osob. razem:	25	31	
Fotografowanie	10	9	
Fryzjerstwo, Gol. i Peruk.	15	22	

Wykaz osób uprawnionych do podkuwania koni.

(Według stanu z dnia 31. XII. 1936 r.)

Powiat	Ilość przedsiębior. kowalskich	Ilość zatrudnionych czeladników	Ilość zarejestrow. uczniów	Uwagi
Brodnica	148	15	32	1. Wszyscy kowale upraw- nieni są do podkuwania koni. Uprawnienie to uzyska- ły te osoby, przez zło- żenie egzaminu przed komisją: a) przy kursach dla podkuwaczy koni, b) przed komisją woj- skową c) przed komisją wo- jewódzką, 2. Wszyscy czeladnicy i uc- niowie mają możność na- bycia praktycznych wiadomo- ści podkuwania koni w warsztatach ko- walskich zaś teoretycz- nych wiadomości naby- wają na kursach ogólnych i wojskowych.
Chełmno	117	24	56	
Chojnice	129	26	36	
Działdowo	93	16	10	
Grudziądz-powiat	132	13	28	
Grudziądz-miasto	14	5	7	
Gdynia „	28	41	3	
Kartuzy	110	9	30	
Kościerzyna	127	20	34	
Lubawa	157	30	23	
Starogard	97	12	32	
Świecie	198	91	59	
Sępólno	94	13	35	
Toruń-miasto	18	55	16	
Toruń-powiat	103	11	16	
Tczew	98	9	25	
Tuchola	92	20	26	
Wąbrzeźno	121	17	36	
Morski	139	13	31	
Razem	2015	390	534	

IV. Sprawy oświatowe.

A. Kursy i wykłady.

Na terenie tutejszej Izby akcja oświatowa prowadzona jest przez Pomorski Instytut Rzemieślniczy w Grudziądzu. Instytut ten, którego działalność reguluje statut oparty o ustawę o stowarzyszeniach, składa się z członków czynnych, popierających i honorowych. Na czele Instytutu stoi Rada i Zarząd, w skład których wchodzi przedstawiciele Pom. Urzędu Wojewódzkiego, Kuratorium Okręgu Szkolnego, Izby Rzemieślniczej; prezesem Instytutu jest prezes Izby Rzemieślniczej p. Piotr Jakubowski. Kierownikiem Instytutu jest p. inż. Borucki. Instytut działa w ścisłym porozumieniu z Izba Rzemieślnicza.

W roku sprawozdawczym Instytut uzupełnił bibliotekę zawierającą kilkaset dzieł z najróżniejszych dziedzin rzemieślniczych, prowadził czytelnie, urządzał wieczory dyskusyjne. Poza tym prowadził Instytut poradnie tak zawodową jak i podatkową, udzielając także wszelkich innych informacji wchodzących w zakres zagadnień rzemieślniczych.

W ciągu roku sprawozdawczego Instytut przeprowadził następujące kursy i wykłady:

Wykaz kursów i wykładów przeprowadzonych w r. 1936 przez Instytut Rzemieślniczy przy poparciu Izby Rzemieślniczej.

Rodzaj kursu	Ilość słuchaczy na kursie	Uczniów czeladn. mistrz.	Uwagi
27. I. — 14. II. 36. Cykl wykładów przeskoleniowych dla biegłych podatkowych (jedno i dwu dniowych) w Grudziądzu, Toruniu, Gdyni, Starogardzie, Chojnicach i Brodnicy. Wykładowcy: p. Naczelnik Kozłowski ze Zw. Izb Rzemieśln. i referent Izby p. Cieszyński.	420	mistrz.	

Rodzaj kursu	Ilość słuchaczy na kursie	Uczniów czeladn. mistrz.	Uwagi
Styczeń-marzec. Wykłady instrukcyjne w sprawach komisji egzaminacyjnych czeladniczych i mistrzowskich - wykładowca p. Nacz. Barciszewski z Pomorskiego Urzędu Wojewódzkiego. Wykłady odbyły się w: Gdyni, Tczewie, Wejherowie, Grudziądzu i Toruniu — razem 20 godzin. W Starogardzie, Kościerzynie, Świeclu, Chojnicach, Tucholi i Działdowie — razem 19 godz.	średnio w każdej miejscow. 25—30 słuchaczy	mistrz.	Kurs ukończyli wszyscy
Wykłady fryzjerskie w Kościerzynie i Starogardzie pp. Mollina i Zblewskiego — „Najnowsze zdobycze w fryzjerstwie” — 8 marca.	70	mistrz.	„
Wykład naukowo-dyskusyjny i pokazy nowoczesnego czesania w Grudziądzu w mies. marcu 1936. Wykładowca p. Ebert z Torunia.	20	mistrz.	„
Od 24. II.—10. III. 36. systematyczny kurs teoretyczny i praktyczny dla czeladników ciesielskich i murarskich z betoniarstwa — wykładowcy pp. inż. Kobyliński z Warszawy i inż. de Mezer z Poznania.	40	czeladn.	„
Marzec 1936 (od 15—30) kurs betoniarstwa dla bezrobotnych przy poparciu Wojewódzkiego Biura Funduszu Pracy.	62	niekwalifik. robotników	
Od 16 marca 10 dniowy kurs blacharski dla czeladników i mistrzów w Chełmnie. Wykładowca p. Jarnuszkiewicz z f-y „Blacha Cynkowa” w Katowicach.	30	czeladn.	„
13 lutego 1936 wykład dla czeladników i mistrzów murarskich o budowie stropów i najnowszych zastosowaniach pustaków. Wykładowca inż. Hanzelewicz, właśc. Pomorskich Zakł. Ceramicznych.	26	czeladn. i mistrzów	

Rodzaj kursu	Ilość słuchaczy na kursie	Uczniów czeladn. mistrz.	Uwagi
od 21 stycznia do 12 lutego 36. 8 lekcji dwugodzinnych z radiomonterstwa dla uczniów rzemieślniczych, Wykładowca p. Parzych w Grudziądzu.	38	uczniów	
od listopada 35 do kwietnia 1936 kurs dla elektromonterów w Gdyni, zorganizowany przez tamt. Związek, przy poparciu instytutu i Izby Rzemieślniczej wykładowca p. inż. Paradowski.	24	elektrom.	Kurs ukończyli wszyscy
Zakończono kurs ondulacji wodnej dla fryzjerów w styczniu 1936 rozpoczęty 1. 12. 35. r. Instruktor p. Hakówna.	20	czeladniczek	..
Listopad-grudzień 36. Kursy dla żołnierzy rzemieślników - ślusarzy stolarzy i kowali, pod egidą Białego Krzyża. Przedmiotem kursu: materiałoznawstwo i rysunki oraz zwiedzenie warsztatów. Wykładowcy mistrzowie. J. Pahle, W. Zawadzki, J. Dominik i F. Wacławski.	60	uczniów czeladnik.	

B. Publiczne Szkoły Doksztalc. Zawodowe na terenie Izby w roku 1936.

L. P.	Miejscowość	Rok szkolny 1935-36			Kierownik
		Ilość uczniów			
		klasa			
I.	II.	III.			
1	Brodnica	70	65	51	Antoni Sobiech
2	Brusy	7	13	13	Leon Wańtowski
3	Chełmno	43	50	37	Zygfryd Pawłowski
4	Chełmża	20	32	32	Franciszek Zmich
5	Chojnice	36	75	62	Franc. Raszka
6	Czersk	22	31	24	Józef Kapirzewski
7	Działdowo	23	41	29	Zygmunt Neumann
8	Gniew	17	9	14	Franc. Widzowski
9	Golub	14	35	29	Brunon Wolf
10	Grudziądz I.	138	174	126	J. Bogacki
11	Grudziądz II.	31	14	12	Irena Kompertowa
12	Gdynia I.	68	46	56	Jan Kamrowski
13	Gdynia IV.	54	63	45	Tadeusz Zaleski
14	Gdynia-Oksywie	15	16	8	Miecz. Ogródowski
15	Górzno	16	13	10	Paweł Gołński
16	Gródek	3	2	5	Michał Wójcik
17	Jabłonowo	19	22	21	Józef Hoffmann
18	Kartuzy	14	16	28	Piotr Marzec
19	Kościierzyna	21	32	26	Jan Borek
20	Kowalewo	7	8	13	Dyonizy Ziółkowski
21	Lidzbark	47	16	13	Józef Klajsek
22	Lubawa	11	25	22	Anzelm Żelazny
23	Łasin	1	12	7	Leon Motylewski
24	Nowe	42	39	18	Fr. Tytułski
25	Nwemiasto	18	29	14	Stanisław Jeliński
26	Pelplin	35	24	13	Wacław Niklas
27	Podgórz	20	18	14	Jan Wiśniewski
28	Puck	21	17	16	Franc. Banach
29	Sępólno	14	19	15	Kalinowski
30	Skarszewy	20	24	20	Konrad Putynkowski
31	Starogard	49	75	54	Alojzy Wojtas
32	Świecie	26	34	38	Józef Zatorski
33	Skórcz	12	14	13	Antoni Sobiecki
34	Sierakowice	8	11	3	Leopold Szütz
35	Tczew I.	33	39	71	Hubert Pawłowski
36	Tczew II.	—	12	34	Hubert Pawłowski
37	Toruń I.	121	183	136	Zygmunt Pawłowski
38	Toruń II.	94	70	32	Irena Gutwińska
39	Tuchola	33	30	37	Józef Ossowski
40	Wąbrzeźno	32	36	46	Stefan Kaucz
41	Wejherowo	23	39	41	Franc. Kowalski
42	Więcbork	22	31	27	Tadeusz Klubiński
		1320	1574	1324	

Razem: 4218

**C. Szkoły zawodowe na terenie Izby
w roku 1936.**

L. p.	NAZWA SZKOŁY i miejscowości	WYDZIAŁ	Uprawnienia
1	Szkoła Rzemieślni- czo - Przemysłowa Tczew Dyr. W. Wroczyński	ślusarski mechan. elektromont.	
2	Szkoła Rzemieślni- czo - Przemysłowa Gdynia Dyr. Tad. Zaleski	ślusarski mechan. elektromont.	
3	Szkoła Rzemieślni- czo - Przemysłowa Działdowo	ślusarski	
4	Żeńska Szkoła Za- wodowa i Gospod. Grudziądz Dyr. I. Kompertowa	bieliźniarski krawiecki gosp. dom.	
5	Państw. Szkoła Za- wodowa Żeńska Toruń Dyr. I. Gutwińska	krawiecki bieliźniarski koronkarski tkacki	
6	Państwowa Szkoła Budowy Maszyn w Grudziądzu Dyrektor Bryks	maszynowy	Kurs 4-letni dla tech- ników i mistrzów fab- rycznych.
7	Państwowa Szkoła Przemysł. Mistrzów Mechaników w Grudziądzu	mechaniczny	Kurs 2 letni.

D. Stałe kursy na terenie Izby w roku 1936.

L. p.	N a z w a	Wykładowcy
1	Cywilny Kurs Kucia Koni Grudziądz	Lekarz wet. p. Józef Reiman mistrz kowalski i podkuw. p. Józef Dominik
2	Cywilny Kurs Kucia Koni Starogard	Lekarz wet. Dr. J. Mroczyński mistrz kowalski p. L. Moritz
3	Cywilny Kurs Kucia Koni Chelmno	Lekarz wet. — — mistrz podk. koni p. Br. Milewczyk
4	Cywilny Kurs Kucia Koni Toruń	Lekarz wet. p. Smielewski mistrz kowalski p. T. Żubkowski

Kurs 3-miesięczny teoretyczny i praktyczny oraz złożony egzamin końcowy uprawnia do samoistnego podkuwania koni. Komisja egzaminacyjna istnieje przy każdym z wymienionych kursów; poza tym istnieje komisja egzaminacyjna przy Pomorskim Urzędzie Wojewódzkim, w skład którego wchodzi delegat Izby Rzemieślniczej p. Józef Dominik z Grudziądza, jako zastępca p. J. Nowaka z Torunia.

E. Komisje egzaminacyjne rzemieślnicze przy szkołach i kursach zawodowych na terenie Izby.

Zgodnie z art. 156 rozp. o prawie przemysłowym oraz art. 2 regulaminu kom. egzam. na czeladników przy szkołach zawodowych (Dz. U. R. P. Nr. 3/29, poz. 29) Izba wydelegowała na końcu roku szkolnego 1935/36 swoich przedstawicieli do następujących komisji.

1. Szkół rzemieślniczo - przemysłowych:
Działdowo — Stan. Ratajczak, Grudziądz
Tczew — Artur Szulc, Toruń
Gdynia — Franciszek Waclawski, Grudziądz.
2. Szkół Zawodowych Żeńskich:
Grudziądz — Stanisław Rost, Grudziądz
Toruń — Damazy Kowalski, Toruń.
3. Państwowej Szkoły Budowy Maszyn w Grudziądzu:
Stanisław Ratajczak — Grudziądz, Toruńska 24.

V. Działalność gospodarcza oraz sprawozdanie z działalności B. O. H. R.

A. Sprawy ogólne.

Samoistne prowadzenie rzemiosła dotyczy dwóch zagadnień: produkcji i zbytu. Wszelkie sprawy które w związku z wykonywaniem rzemiosła stają się aktualne należą zawsze do jednego z wymienionych zagadnień i z punktu widzenia tego zagadnienia mogą one być rozpatrzone i rozwiązane. Rzemieślnik jest z natury rzeczy producentem i realizatorem własnych i obcych pomysłów. To też najbardziej interesują przeciętnego rzemieślnika wszelkie te sprawy, które związane są bezpośrednio z produkcją jak: surowiec, robocizna i technika pracy. Dopiero na drugim planie znajduje się obciążenie produkcji, które wpływa na ukształtowanie ceny sprzedażnej produktu. Zagadnienie produkcji i obciążenia każdy samoistny rzemieślnik mniej lub więcej zna, opanowuje. Żadna z spraw wchodząca w zakres tego zagadnienia nie jest mu obcą i dlatego współpraca pomiędzy samorządem gospodarczym a poszczególnymi przedsiębiorstwami ma charakter informacyjny i doradczy. W razie powszechnie ujawniających się niedomagań w wyżej nakreślonym zakresie lub też na podstawie zaobserwowanych niedociągnięć i własnej znajomości rzeczy, samorząd gospodarczy w ramach swej ingerencji występuje z wnioskiem do kompetentnych władz lub też zajmuje stanowisko do rządowych projektów ustaw i zarządzeń, aby ewentualne zmiany nastąpiły bez wstrząsów, tudzież by produkcja jaknajmniej ucierpiała.

Znacznie trudniejsze jest zagadnienie zbytu produkcji. Rzemieślnik produkuje po największej części dla rynku lokalnego. W wyjątkowych tylko wypadkach produkuje na masowy zbyt. Bieg czasu jednak i postęp techniczny oraz częściowa mechanizacja produkcji wymaga by produkcja znalazła zbyt także na dalszych rynkach, gdy rynek lokalny takie ilości wchłonać nie może. Ale i sprawa zwiększenia konsumpcji wewnętrznej wymaga pewnego nastawienia. Zagadnienie zbytu i sprawy z tym związane są jednak poszczególnym rzemieślnikom mniej znane. Brak im naogół głębszych wiadomości w dziedzinie zjawisk go-

spodarczych i regulacji podaży i popytu na rynkach. Skutki zaś w formie braku zbytu na rynku lokalnym powodują zastój i upadek rentowności warsztatów, co w interesie gospodarstwa społecznego nie jest pożądanym.

To też samorząd gospodarczy spełnia wobec warsztatów rzemieślniczych w dziedzinie zbytu produkcji rolę pioniera i instruktora. Budzi świadomość o konieczności uzyskania dalszych rynków zbytu, rozpowszechnia zasady specjalizacji celem potania wyrobów, popularyzuje nowoczesne metody propagandowe dla zwiększenia konsumpcji na rynku lokalnym. Oto zadanie, jakie spełnia samorząd gospodarczy w dziedzinie zbytu wyrobów rzemieślniczych. Następne rozdziały dają poglądy dokonanych starań i wysiłków w dziedzinie produkcji i zbytu wyrobów rzemieślniczych.

1. Surowce.

Drzewo. Wskutek zażaleń jakie wpłynęły z terenu, Izba interweniowała w Dyr. Lasów Państwowych w Toruniu, oraz przeprowadziła z przedstawicielami P. A. G. D. konferencję celem wyświeślenia sytuacji na rynku drzewnym. Ceny za drzewo zwyżkowały silnie, a w dodatku drzewa stolarskiego i kołodziejskiego wogóle zabrakło. Ze strony Dyr. Lasów Państwowych uzyskano zwiększenie przydziału dla żalących się przedsiębiorstw, zaś stolarzom wskazano adresy hurtowników, którzy posiadają odpowiednie sortymenty drzewa. Mimo to istnieją odnośnie do zaopatrzenia warsztatów w drzewo tarte niedomagania, dowodem czego bezpośredni zakup w województwach wschodnich. Po skompletowaniu materiału Izba zamierza wystąpić do czynników kompetentnych o ułatwienie nabycia drzewa w lasach państwowych na warunkach kredytowych.

Złoto. Wskutek wniosków złotników i zegarmistrzów Izba wystąpiła przez Pom. Urząd Wojewódzki do Min. Przemysłu i Handlu o przydział złota rafinowanego. Wniosek załatwiony został przychylnie i Min. Przemysłu i Handlu upoważniło p. W. Kruszewskiego w Grudziądzu do sprzedaży na terenie Pomorza złota z przydziałów Kom. Dewizowej.

Sól. Cukiernicy otrzymali informacje i wskazówki w jaki sposób uzyskać sól dla fabrykacji lodów deserowych.

Inne surowce. Cukiernikom, szczołkarzom i tapicerom przesłano cenniki na surowce i materiały, jakie nabyć można w Centrali Handlowej Rzemiosła w Warszawie. Na indywidualne zapytanie informowano w sprawie źródeł nabycia materiałów włókienniczych i skór surowych.

Import surowców. W związku z uzyskaniem zezwolenia na przywóz surowców i materiałów z zagranicy, Izba udzieliła zainteresowanym informacji i pomocy kierując wnioski po dokładnym zbadaniu przez Zw. Izb Rzemieślniczych w Warszawie do Centrali Kom. Przywózowej. Wnioski te obejmowały części metalowe, blachę mosiężną, skóry surowe, modele i glinki w wartości około 15.000,— złotych.

2. Robocizna.

Kwestia robocizny dla cezaladników stanowiła jedynie przedmiot pośredniego zainteresowania. W pierwszym rzędzie prowadzono ewidencję zawartych umów zbiorowych obowiązujące tak przedsiębiorstwa jak i pracowników.

Według tegoż rejestru na terenie Izby zawarto w ciągu roku sprawozdawczego następujące umowy zbiorowe:

- a) w zawodzie murarskim i ciesielskim na cały teren Pomorza.
- b) w zawodzie krawieckim w Toruniu;
- c) w zawodzie malarskim w Toruniu;
- d) w zawodzie malarskim w Gdyni;
- e) w zawodzie szklarskim w Gdyni;
- f) w zawodzie murarsko - ciesielskim w Gdyni;
- g) w zawodzie zduńskim w Gdyni;
- h) w zawodzie stolarskim w Gdyni.

W związku z zatargami jakie powstały na tle wykonania umowy, Izba na wniosek Sądu Pracy i Okręgowego wydała w kilku wypadkach opinię o zwyczajach miejscowych.

Poza tym na wniosek Okr. Insp. Pracy Izba podała kandydatów na członków komisji rozjemczych.

Poziom wynagrodzenia tygodniowego bez uwzględnienia płacy godzinowej i akordowej według sprawozdań kwartalnych cechów przedstawia się w III. kwartale 1936 r. przeciętnie następująco:

	bez utrzymania	z utrzymaniem
szewstwo	18,—	8,—
Krawiectwo	20,—	10,—
kowalstwo	17,—	8,—
kołodziejstwo	17,—	8,—
stolarstwo	25,—	10,—
rzeźnictwo i wędliniarstwo	20,—	13,—
piekarstwo	25,—	13,—
cukiernictwo	—	15,—
ślusarstwo	23,—	9,—
blacharstwo	30,—	—
malarstwo	25,—	12,—

	bez utrzymania	z utrzymaniem.
fryzjerstwo	17,—	8,—
fotografowanie	25,—	15,—
zduństwo	40,—	—
zegarmistrzostwo	40,—	15,—
siodlarstwo	18,—	10,—

3. Narzędzia.

Z uwagi na dość wysoki stopień mechanizacji warsztatów rzemieślniczych na terenie Izby i istniejących stąd ściślejszych stosunków handlowych pomiędzy wielu przedsiębiorstwami i dostawcami względnie fabrykami maszyn, działalność Izby w tej dziedzinie ograniczyła się do udzielania w kilkunastu wypadkach informacji o źródłach, cenach i warunkach kupna narzędzi i maszyn. W szczególności wskazano zainteresowanym gdzie można nabyć narzędzia kowalskie, kołodziejskie, blacharskie, części maszyn do gięcia drzewa maszyn do obróbki drzewa i metali, żelazka do prasowania oraz niektórych narzędzi precyzyjnych.

W sprawie szerzenia świadomości i wprawy przy stosowaniu maszyn i narzędzi oraz nowszej techniki pracy, Izba współpracowała z Pomorskim Instytutem Rzemieślniczym w Grudziądzu, na tle przeprowadzania różnych kursów zawodowych i specjalizacji tam gdzie okoliczność tego wymagały. Bliższych informacji w dziale IV. — Sprawy Oświatowe.

4. Podatki.

Dotkliwym obciążeniem produkcji stanowią podatki. Z tego to powodu oraz z uwagi na okoliczność, że należyte uświadomienie płatników wiele przyczyni się do słusznego wymiaru. Izba dołożyła dużo starań i wysiłków celem informowania płatników o obowiązujących przepisach bądź to z okazji — roków, bądź też na zebraniach sporadycznych i specjalnie zwołanych.

Biegli.

Na początku roku zgodnie z ustawą Izba po porozumieniu się z organizacjami rzemieślniczymi zapodała poszczególnym urzędom skarbowym biegłych dla współpracy przy wymiarze podatków. Biegłych w liczbie przeszło 600 podano w właściwym terminie zawiadamiając równocześnie każdego z nich indywidualnie o poławaniu udzielając odpowiednich wskazówek.

Kursy dla biegłych.

Dla lepszego zorientowania biegłych Izba zwołała w sześciu miejscowościach specjalne konferencje na których wygło-

szone były odpowiednie referaty. Konferencje te odbywały się w Grudziądzu, Toruniu, Gdyni, Brodnicy, Starogardzie i Chojnicach przy udziale 420 biegłych. Wykładowcami byli p. Naczelnik W. Kozłowski z Związku Izb Rzemieślniczych w Warszawie oraz kierownik B. O. H. R. p. Cieszyński. Znaczenie tych konferencji jest ogromne, biorąc pod uwagę ilość uczestników, tudzież że zamieszkują wszystkie większe miejscowości.

Podręczniki.

Celem spopularyzowania wśród rzemiosła znajomości przepisów ustawowych w dziedzinie podatków, Izba przy każdej nadarzającej się okazji rozpowszechniała broszurki opracowane przez Naczelnika p. W. Kozłowskiego p. t. „Najważniejsze podatki bezpośrednie” a która ukazała się nakładem Związku Izb Rzemieślniczych R. P. w Warszawie. Na terenie tutejszej Izby sprzedano dotychczas blisko 1000 książek dwóch nakładów.

Księgowość.

Dla obrony przed ewentualnym niesłusznym wymiarem podatków, tudzież dla rozpowszechnienia zasad kalkulacji Izba zachęcała poszczególnych przedsiębiorców do prowadzenia księgowości. Wysiłki te jednak nie odniosły skutku w takim rozmiarze jaki jest pożądanym z uwagi na cel. Na początku 1936 r. tylko 26 przedsiębiorców zaprowadziło księgowość uproszczoną przedkładając takową Izbie Rzemieślniczej do zaświadczenia. Na podstawie posiadanych informacji Izbie jednak wiadomo, że znacznie większa ilość przedsiębiorstw rzemieślniczych prowadzi księgowość handlową, nie mówiąc o tych, którzy księgowość prowadzą dla własnych celów.

Świadczenia przemysłowe.

Okólnik Min. Skarbu z dnia 19 czerwca 1936 r. w sprawie ulg w państwowym podatku przemysłowym w związku z akcją zwalczania bezrobocia znalazł na terenie tutejszej Izby odźwięk. Szczególnie w zawodach sezonowych ilość zatrudnionych czeladników powiększyła się na podstawie wspomnianych ulg. Powszechnemu wykorzystaniu powyższych ulg stały jednak na przeszkodzie przepisy o ubezpieczeniu społecznym, które żądnych ustępstw nie czyniły.

Podatek obrotowy.

W związku z dekretem Prezydenta Rzeczypospolitej z dnia 14 stycznia 1936 r. zaprowadzający różne zmiany w opłatach stemplowych i podatku obrotowym, zawód fryzjerski został pod-

ciągnięty pod przepisy według których jako stawkę podatku obrotowego ustalono 3 proc. Interwencja Izby miała za skutek, zmianę odnośnych przepisów i obniżenia stawki za 1,5 proc. od obrotu również dla zawodu fryzjerskiego.

Zgodnie z art. 8 p. 5 ustawy o podatku przemysłowym przedsiębiorstwa rzemieślnicze, których właściciel jest w posiadaniu karty rzemieślniczej, skoro pracuje bez obcej pomocy, wykupuje tylko świadectwo przemysłowe, zaś podatku od obrotu nie płaci.

Na tle interpretacji powyższego przepisu w związku z zatrudnieniem ucznia i członka rodziny, sprawa na końcu roku na wniosek Izby rozstrzygnięta została na korzyść rzemiosła.

Zastosowanie niewłaściwej stawki przy wymiarze podatku obrotowego w murarstwie i ciesielstwie było powodem interwencji. Otóż władza skarbową wymierzyła przedsiębiorstwom rzemieślniczym o większym rozmiarze za rok 1935 podatek obrotowy i według stawki 1,5 proc. zamiast 1 proc. W porozumieniu z Zw. Izb Rzemieślniczych w Warszawie Izba wydała poszczególne przedsiębiorstwom rzemieślniczym poświadczenie że są zaliczeni do rzemiosła, celem przedłożenia komisji odwoławczej.

Podatek dochodowy.

Na wniosek zainteresowanych organizacyj Izba wystąpiła w kilku wypadkach do władzy skarbowej w sprawie stosowania właściwych norm średniej zyskowności. Poza tym opracowano obszerny memoriał w związku z ustaleniem norm średniej zyskowności.

Podatek od lokali.

Na podstawie postanowienia komisji obciążeń wystosowano odpowiednie pismo do Związku Izb Rzemieślniczych w sprawie rozporządzenia wykonawczego do dekretu o podatku od lokali.

Egzekucje.

W kilkunastu wypadkach Izba Rzemieślnicza wydała na wniosek zainteresowanych poświadczenia o niezbędności maszyn i narzędzi, zajętych przez organa władzy skarbowej.

Poza wyżej wymienionymi sprawami Izba wydała opinię do różnych projektów ustaw podatkowych oraz do niektórych zagadnień podatkowych. Opinia Izby ustalona została na podstawie uchwał komisji obciążeń przy Izbie Rzemieślniczej.

5. Ubezpieczenie społeczne.

W roku sprawozdawczym, nie wyłoniły się żadne sprawy z dziedziny ubezpieczeń społecznych, które wymagały zajęcia stanowiska. Jedynie odnośnie do niektórych wniosków Związku

Izb Rzemieślniczych zajęto stanowisko przychylnie. Poza tym na wniosek Ubezpieczalni Społecznej w Tczewie, Izba wydała w kilkunastu wypadkach opinię odnośnie wysokości zarobków miejscowych, celem ustalenia renty wypadkowej.

6. Kredyty.

Zagadnienie kredytowe z uwagi na swe doniosłe znaczenie dla rozwoju rzemiosła a w szczególności w związku z zaopatrzeniem warsztatów rzemieślniczych w dostateczne środki obrotowe było również w roku sprawozdawczym powodem do intensywnych wysiłków. W wielu wypadkach Izba interweniowała w Banku Gospodarstwa Krajowego i w Zw. Izb Rzemieślniczych, wymieniając poza tym liczną korespondencję z poszczególnymi instytucjami rozprowadzającymi kredyt. Naogół rzemiosło nie bardzo zadowolone jest z obecnej polityki kredytowej, gdy nawet za nieznaczne pożyczki żąda się uciążliwych gwarancyj, gdy chodzi o kredyt ulgowy rzemieślniczy. Równocześnie uzyskać może bez wielkich trudności kredyt z własnych funduszy instytucji kredytowych za znacznie wyższym oprocentowaniem.

O ile chodzi o kredyt rozprowadzony w r. 1936 przez instytucje rozdzielcze to według sprawozdań B. G. Krajowego stan faktyczny jest następujący:

Przydzielono:

Bank Gospodarstwa Krajowego — Bydgoszcz	392.500,—
Bank Gospodarstwa Krajowego — Gdynia	880.280,—
Razem zł	<u>1.272.780,—</u>

Wykorzystali:

K. K. O. Brodnica	50.000,—
Bank Ludowy — Lidzbark	10.000,—
K. K. O. Grudziądz	50.000,—
K. K. O. Świecie	50.000,—
K. K. O. Toruń m.	50.000,—
K. K. O. Toruń pow.	60.000,—
K. K. O. Gdynia	245.013,55
K. K. O. Wejherowo	58.330,—
K. K. O. Tczew	97.980,—
K. K. O. Starogard	79.100,—
Razem zł	<u>752.423,55</u>

Reszta nie wykorzystana ze strony odnośnych instytucji rozdzielczych.

Na podstawie przeprowadzonej ankiety stwierdzono, że pożyczki przez rzemieślników są regularnie spłacane. Protestów

było mało, natomiast częściej zachodziły prolongaty. Straty na ogół niema, zaś pretensje wątpliwe w wysokości kilku tysięcy złotych pochodzą z poprzednich lat.

Zagadnienie kredytowe staje się jednak coraz bardziej aktualne w związku z ograniczeniem kredytów towarowych przez hurtowników i fabrykantów, z którego rzemiosło korzystało dotychczas w dość znacznych kwotach. Celem korzystnego zakupu gotówkowego i uregulowanie zadłużeń i innych pilnych zobowiązań rzemiosło domaga się wydatniejszego zasilenia warsztatów w kredyt. Powszechnie wyrażono pogląd, że oprocentowanie mogłoby być nawet nieco wyższe, byleby okres spłacenia był dłuższy — to znaczy 4—5 lat. Jest to konieczne dla niezależnienia się rzemiosła od swych dotychczasowych dostawców bez wstrząsów dla własnego przedsiębiorstwa.

W ciągu roku prawodawczego aktualna stała się kwestia utworzenia Bezp. Kas Pożyczkowych. Jakkolwiek forma i postawy prawne tych instytucyj nigdy nie będą mogły zastąpić instytucyj kredytowych, opartych na zasadach handlowych, to jednak Bezprocentowe Kasy Pożyczkowe mogą odgrywać wielką rolę w udzieleniu kredytu drobnego, doraźnego, opartego na przystępnych gwarancjach.

To też Izba Rzemieślnicza starała się na swoim terenie tę myśl popularyzować, wskutek czego na końcu roku sprawozdawczego kilka kas już utworzono, w których olbrzymia większość członków to rzemieślnicy.

7. Propaganda.

Kwestia zbytu powinna być rozpatrzona w pierwszym rzędzie z punktu widzenia zwiększenia konsumpcji na rynku wewnętrznym. To też Izba kontynuowała podjęte w dawniejszych latach starania i zaopatrywała prasę regularnie w różne notatki gospodarcze z życia rzemiosła oraz w artykuły odpowiedniej treści. Między innymi rozesłano do całej prasy pomorskiej następujące artykuły:

- a) Jak rozwija się fryzjerstwo,
- b) Rzemiosło pomorskie na progu 1937 roku,
- c) Jak rozwija się stolarstwo,
- d) Zebranie reprezentacji piekarstwa,
- e) Zatrudnienie stolarstwa pod znakiem zapytania,
- f) Rzemiosło domaga się decentralizacji dostaw,
- g) Rzemiosło pomorskie a szkolnictwo zawodowe,
- h) Rzemiosło powiatu świeckiego,
- i) Pan Wojewoda wśród przedstawicieli rzemiosła — i
- j) Konferencja oświatowa w Izbie Rzemieślniczej.

Poza tym rozesłano 8 komunikatów zawierających informacje podatkowe, o zjazdach, kursach, przetargach i t. p.

Dla zareklamowania wytwórczości rzemieślniczej zorganizowano udział w Targach Poznańskich i Gdyńskich. W Poznaniu stoisko obejmowało 6 wystawców, w Gdyni 15-tu. Ankieta przeprowadzona po Targach wykazała, że niektórzy wystawcy uzyskali zamówienia na kilka miesięcy naprzód.

Poza Targami zorganizowano w Grudziądzu pokazy mebli i wyrobów koszykarskich, na których reprezentowane było stolarstwo z Grudziądza i Nowego oraz koszykarstwo z nizin wiślanych.

Pokazy miały być okazją dla nawiązania stosunków handlowych pomiędzy wytwórcami a hurtownikami.

Dla zapoznania się z poziomem wytwórczości rzemieślniczych zagranicą ułatwiono kilku rzemieślnikom wyjazd na Targi Lipskie i Królewieckie.

Zapoczątkowana wzorownia jest stopniowo uzupełniana.

8. Dostawy.

Dla nawiązania jaknajściślejszego kontaktu pomiędzy rzemieślnikami a odbiorcami masowych wyrobów Izba zwróciła się do władz, samorządów, instytucyj publicznych i formacyj wojskowych z prośbą o korzystanie z informacji Izby Rzemieślniczej w związku z wydaniem robót i dostaw wchodzących w zakres rzemiosła. Rzemieślników natomiast poinformowano o ogłoszonych przetargach, przy czym w miarę możliwości ułatwiono im formalności związane ze złożeniem ofert. W rezultacie wspomniane urzędy zwracały się do Izby o opinię, o wydelegowanie rzeczoznawców oraz o adresy osób zasługujących na szczególne zaufanie. Rzemieślnicy zaś jak i organizacje zwracały się do Izby po informacje i pomoc.

W rezultacie rzemiosło, po odpowiednim nastawieniu warstwowym, zyska coraz więcej dostawy i roboty, usuwając tym samym pośredników i partaczy.

W ciągu roku 1936 rzemiosło wykonało wskutek tego większe roboty i dostawy:

- a) Wybudowano 689 osad na rachunek Min. Reform Rolnych przy dostarczeniu przez zleceniodawcę części materiałów. Pracami tymi zajęci byli murarze, cieśle, dekarze, zduni, szklarze i malarze. Liczba zatrudnionych osób dochodziła w II. kwartale do 10.000 osób. Wartość obiektu przeszło 3 miliony złotych.
- b) Na zlecenie Intendentury D. O. K. VIII. oraz Okręgowego Urzędu Budown. VIII. wykonano prace budowlane stolarskie, siodlarskie, blacharskie i zdunskie, wydane drogą przetargu.

- c) Na zlecenie Dyr. Okr. Kolei Państwowych w Toruniu wykonano prace budowlane, malarskie i szklarskie. Większe roboty wydał również Komisariat Rządu w Gdyni i Urząd Morski.
- d) Formacje wojskowe zaopatrzone były w mięso i wędliny przez przedsiębiorstwa rzeźniczo-wędliniarskie, zaś piekarstwo dostarczało pieczywa szpitalom wojskowym i kantynom.
- e) Krawiectwo otrzymało większe i mniejsze roboty dla podoficerów formacyj oraz dla szkół podchorążych. — Poza tym na zlecenie Urzędów Skarbowych, Pocztowych, Sądów i t. p. wykonano różne roboty, przeważnie w okresie martwego sezonu.

Wskutek okólników wydanych przez władze centralne i wojewódzkie, samorządy częściowo zaniechały wykonywania różnych prac w własnym zakresie i oddawały takowe do wykonywania przedsiębiorcom drogą przetargów i z wolnej ręki.

Wprawdzie istnieje na tym odcinku jeszcze wiele niedomagań, lecz ogółem stwierdzić wypada, że czyniono tu wielki krok naprzód.

9. Eksport.

Podjęte przez Izbę w dawniejszych latach starania o nawiązanie eksportu wyrobów rzemieślniczych są nadal kontynuowane.

Dla skoncentrowania jednak wysiłków i dla ułatwienia formalności, bezpośredni kontakt z odbiorcami zagranicznymi utrzymywała Centrala Handlowa Rzemiosła w Warszawie, Izba zaś nadzorowała produkcję i wysyłkę tychże. Główną pozycją w eksporcie wyrobów rzemieślniczych zajmowały dostawy:

- a) tac dębowych w ilości 20.800 sztuk,
- b) wałki do ciasta 36.000 sztuk,
- c) stolnic 13.872 sztuk,
- d) deski do chleba 2.782 sztuk.

Wartość powyższych dostaw wynosi około 50.000 złotych. W związku z wykonaniem tych dostaw Izba przeprowadziła w warsztatach producentów 12 wizytacji.

Poza wyżej wyszczególnionymi dostawami z terenu Izby eksportowały 4 dalsze firmy wyroby rzemieślnicze.

Z terenu Gdyni kilkanaście firm dostarczało na statki polskie i zagraniczne wyroby spożywcze oraz wykonywały różne roboty rzemieślnicze.

W związku z wywozem wyrobów stolarskich i koszykarskich do W. M. Gdańska Izba po ogłoszeniu dekretu z kwietnia w sprawie ograniczeń dewizowych została przez Polskie Tow.

Handlu Kompensacyjnego w Warszawie upoważniona do wydania zgłoszeń wywozowych.

W związku z eksportem artykułów Izba udzieliła kilkakrotnie rzemieślnikom informacji i pomocy przy wysyłaniu prób, wzorów i korespondencji w języku angielskim. W kilku wypadkach udzielono pomocy przy załatwianiu formalności przy wysyłce drobnych ilości wyrobów do Holandii i Węgier.

10. Spółdzielnie.

Na terenie Izby istnieje jedna spółdzielnia rzemieślnicza pod nazwą „Pomorski Syndykat Skór w Toruniu”. Zadaniem spółdzielni jest komisowa sprzedaż skór surowych i odpadków poubojowych, tudzież zaopatrzenie członków w maszyny, narzędzia, jelita i przyprawy. W grudniu 1936 r. spółdzielnia przeprowadziła 186-tą aukcję skór. Spółdzielnia liczyła na końcu roku 204 członków. Obrót wynosił 6.140.913,18 złotych. W roku 1936 eksportowano za kilkadziesiąt tysięcy złotych skór surowych do Niemiec i Holandii.

Poza tym istnieją na terenie Izby dwie spółdzielnie zbytu, które nie podjęły dotychczas swojej działalności:

- 1) Pomorska Spółdzielnia Stolarska w Grudziądzu i
- 2) Spółdzielnia Koszykarska, Opalenie pow. Tczew.

11. Wartość produkcji.

Od roku 1928 Izba przeprowadza corocznie szacunek wartości produkcji rzemieślniczej Woj. Pomorskiego, celem uzyskania cyfr porównawczych. Szacunek następuje corocznie na tych samych zasadach, mianowicie wartość produkcji ujęta jest w formie obrotu dla każdego zawodu z osobna, zaś rezultat pomnożony jest przez ilość pełnych sił zatrudnionych w danym zawodzie. Globalną sumę osiągnie się przez zliczenie poszczególnych pozycji, przy czym nie uwzględniono wartości produkcji przedsiębiorstw anonimowych.

Globalna wartość produkcji w poszczególnych latach wynosiła:

1928	—	90.353.000,—
1929	—	90.835.000,—
1930	—	86.205.000,—
1931	—	89.592.000,—
1932	—	—
1933	—	67.994.000,—
1934	—	58.881.000,—
1035	—	58.402.000,—
1936	—	68.315.000,—

Wartość produkcji rzemiosła pomorskiego za rok 1936.

	Ilość warsztatów	Ilość czeladników	Ilość uczniów	Razem pełnych sił	Wartość produkcji jednej siły	Wartość produkcji w danym zawodzie w złotych
				4 uczniów liczy się na 1 siłę		
Grupa budowlana						
Dekarstwo	150	48	12	201	2500	502000
Kamieniarstwo	14	—	—	14	2500	35000
Murarstwo	601	791	251	1455	3500	5092500
Rzeźbiarstwo w kam.	30	17	12	50	2500	125000
Studniarstwo	44	11	13	62	3500	217000
Szklarstwo	111	13	5	126	2500	305000
Zduństwo i Garncar.	164	60	33	232	4000	428000
Brukarstwo	44	50	10	97	2500	242500
Lakiernictwo	13	2	1	15	2500	37500
Malarstwo	386	173	114	588	2500	1470000
Grupa drzewna						
Bednarstwo	73	8	4	82	2000	164000
Ciesielstwo	250	246	34	505	3500	1767500
Koszykarstwo	89	—	—	89	1600	142400
Kołodziejstwo	996	120	160	1156	2200	2543200
Rzeźbiarstwo w drzew.	19	—	—	19	2100	399000
Stolarstwo	1513	1007	583	2663	2100	5586000
Tokarstwo w drzewie	15	—	—	15	2100	31500
Instr.-muzyczne	5	—	—	5	2500	12500
Grupa włókiennicza						
Bandażownictwo	1	—	—	1	2500	2500
Czapnictwo	19	—	—	19	2200	41800
Kapelusznictwo	100	—	—	100	2200	220000
Kuśnierstwo	31	5	—	36	3000	108000
Krawiectwo	2075	597	404	2775	2000	5550000
Powróźnictwo	20	—	—	20	2500	50000
Szczotkarstwo	23	—	—	23	2500	57500
Tapicerstwo	63	9	6	70	2500	175000
Chem. czyszcz. i farb.	14	—	—	14	2500	35000
Grupa metalowa						
Błacharstwo	162	80	65	258	3000	774000
Bronzownictwo	1	—	—	1	3000	3000
Kotlarstwo	7	—	—	7	3000	21000
Kowalstwo	2015	390	534	2540	1800	4572000
Mosiężnictwo	2	—	—	2	3000	6000
Pilnikarstwo	3	—	—	3	3000	9000
Ślusarstwo	617	491	658	1248	2400	2995200

(Ciąg dalszy)

	Ilość warsztatów	Ilość czeladników	Ilość uczniów	Razem pełnych sił	Wartość produkcji jednej siły	Wartość produkcji w danym zawodzie w złotych
				4 uczniów liczy się na 1 siłę		
Grupa metalowa						
Tokarstwo w metalu	2	—	—	2	2100	4800
Wyrób narzędzi opt.	1	—	—	1	3000	3000
Grawerstwo	—	—	—	3	2500	7500
Jubilerstwo	2	—	—	2	3000	6000
Złotnictwo	10	7	5	19	3000	57000
Zegarmistrzostwo	198	27	15	230	2500	575000
Pozłotnictwo	1	—	—	1	2500	2500
Grupa spożywcza						
Cukiernictwo	119	80	20	204	3000	612000
Plekarstwo	905	728	531	1766	5000	8830000
Rzeźnictwo i Wędlin	1790	511	601	2451	6000	14706000
Grupa skórzana						
Białoskórnicтво	2	—	—	2	3000	6000
Cholewkarstwo	79	13	4	93	2200	204600
Rymarstwo i Siodlar.	310	34	45	355	2200	781000
Szewstwo	2237	350	355	2676	2200	5887200
Garbarstwo	17	—	—	17	3000	51000
Introligatorstwo	44	—	—	44	2500	110000
Grupa usług osobiatych						
Fotografowanie	100	25	7	137	2500	342500
Fryzjerstwo, Gol. i Per.	752	468	353	1303	1600	2092800
R a z e m	16256	6351	4835	—	—	68315000

12. Opinie.

Do działalności Izby Rzemieślniczej należy zgodnie z par. 4, cyfra 1 statutu współdziałanie z władzami państwowymi w sprawach dotyczących interesów rzemiosła przez udzielenie informacji i wydawanie opinii.

W wykonaniu tego przepisu Izba zajęła w ciągu roku stanowisko do najróżniejszych zagadnień odnoszących się bądź to pośrednio, bądź też bezpośrednio do produkcji rzemieślniczych i jej zbytu.

Między innymi zajęto stanowisko do następujących spraw:

- 1) Podano kandydatów na ławników pracodawców do sądów pracy.
- 2) Poda onopinię o kwalifikacjach zawodowych biegłych sądowych.
- 3) Wydano w kilkunastu wypadkach opinię o ustanowienie lub zlikwidowanie targów małych i wielkich.
- 4) Wydano opinię w sprawie nowelizacji ustawy o inspekcji pracy.
- 5) Wydano opinię do projektu noweli ustawy probierczej.
- 6) Wydano opinię w sprawie nowelizacji ustawy budowlanej.
- 7) Wydano opinię o projekcie ustawy, o obrocie środkami kosmetycznymi.
- 8) Wydano opinię w sprawie nowelizacji spisu robót zabronionych młodocianym.
- 9) Wydano opinię w sprawie rozgraniczenia zakresu działania piekarstwa i cukiernictwa.
- 10) Wydano opinię o mechanizacji piekarń.
- 11) Wydano opinię w sprawie rzeźnictwa koszerne.
- 12) Wydano opinię w sprawie własności krwi w rzeźniach, tudzież w sprawie rzeźnictwa koszerne.
- 13) Przepisy wykonawcze do rozporządzenia „o obrocie zwierząt gospodarskich i mięsem” wymagały kilkakrotnie zwołań specjalnych konferencji i zajęcia stanowiska do poszczególnych spraw wynikających z rozporządzenia i jego wykonania. To też zajęto stanowisko do projektu:
 - a) o kasach targowych,
 - b) o komisjach nadzorczych,
 - c) o urzędzeniu targowisk,
 - d) o uboju zwierząt,
 - e) o pośrednikach i komisantach targowych,
 - f) o rejestracji osób handlujących,
 - g) o nomenklaturze zwierząt.

Poza tym podano członków do okręgowej i lokalnych komisji targowiskowych nadzorczych.

VI. Administracja przemysłowa.

A. Uprawianie rzemiosła.

a) Walka z nielegalnym uprawianiem rzemiosła była w roku sprawozdawczym nie mniej intensywna aniżeli w latach ubiegłych. Izba podjęła na wniosek bądź to osób zainteresowanych bądź też organizacji starania o zlikwidowanie warsztatów, które nie odpowiadały wymogom prawa przemysłowego.

Takich spraw było w roku 1936 przeszło 300, przy czym w 180 wypadkach władza przemysłowa wydała zakaz dalszego wykonywania rzemiosła.

b) Na wniosek Urzędu Wojewódzkiego Izba zajęła w dwóch wypadkach stanowisko do zamierzonego zaliczenia przedsiębiorstw rzemieślniczych do przemysłu fabrycznego zgodnie z art. 143 prawa przemysłowego.

c) W kilku wypadkach Izba zajęła stanowisko do rozszerzenia listy rzemiosł, zawartej w art. 142 prawa przemysłowego przez zaliczenie do nowych rodzaj przemysłów.

B. Sprawy uczniowskie.

a) W roku sprawozdawczym wdrożono w 26 wypadkach postępowanie z powodu nieprawego kształcenia uczniów, 18 spraw z powodu nadmiernego kształcenia uczniów. Sporów pomiędzy uczniami a mistrzami załatwiono 35, przy czym w każdym wypadku sprawa za pośrednictwem cechu załatwiona została ugodowo.

b) Celem odroczenia służby wojskowej dla uczniów będących w nauce rzemiosła Izba wydała poświadczeń o istniejącym stosunku naukowym, celem przedłożenia Urzędowi Wojewódzkiemu.

W 65 wypadkach poświadczono umowy, celem uzyskania renty sierocej dla uczniów będących w nauce rzemiosła.

C. Organizacje rzemieślnicze.

1. Wykaz cechów według stanu 1. VII. 1936 r.

Z a w ó d	Ilość cechów	Ilość członków	U w a g i
Murarsko-ciesielskie . . .	7	123	
Dekarskie	2	40	
Zduńsko-garncarskie . . .	5	63	
Rzeźbiarskie	1	18	
Szklarskie	2	29	
Brukarskie	1	20	
Malarsko-lakiernicze . . .	12	216	
Kołodziejskie	18	471	włącznie bednarzy i koszykarzy
Stolarskie	26	582	włącznie bednarzy
Bednarskie	1	18	
Krawieckie	30	763	
Kowalskie	31	1079	włącznie kotlarzy studniarzy, tokarzy i pilnikarzy
Slusarsko-blacharskie . . .	15	261	
Blacharskie	2	108	
Zegarmistrzowskie	3	85	włącznie złotn. i graw.
Piekarskie	24	554	
Cukiernicze	1	21	
Rzeźn.-wędliniarskie . . .	27	746	
Siodlarskie	8	130	włącznie rymarzy i tap.
Szewskie	30	872	włącznie cholewkarzy
Fotografowanie	1	48	
Fryzjerskie	12	349	
Razem . . .	259	6302	

W ciągu roku przestały istnieć: 1 cech koszykarski, 1 tapicerski, 1 stolarski, 2 siodlarskie.

W drugiej połowie 1936 r. nowo stworzone cechy wykaże się za r. 1937.

2. Spis Cechów.

Siedziba i nazwa Cechu	Rok zał.	Ilość czł.	Adres Starszego Cechu w I. kwartale 1937 r.
Brodnica			
garncarski	1928	9	Józef Jankowski, Przykop 24
ślusarski	1600	16	Tomasz Niklewski, Mazurska 16
kołodziejski	1744	20	Konstanty Heyda, Podgórna 44
kowalski	1744	42	Bernard Świnarski, Podgórna 4
krawiecki	1623	26	Jan Jagielski, Synagogi 6
stolarski	1774	22	Józef Lula, Przykop 22
szewski	1483	33	Antoni Klein
malarski	1887	16	Grzegorz Kuczyński, Rynek 22
piekarski	1643	19	Bol. Smoczyński, D. Rynek 22
rzeźnicki	1851	29	Jan Węglerski, ul. Hallera 2
fryzjerski	1922	31	Franc. Kowalski, M. Rynek 3
Chełmno			
piekarski	1650	18	Antoni Kurowski, Grudziądzka 12
stolarski	1823	16	Anastazy Demand, 22 Stycznia
rzeźnicki	1726	24	Jan Frąckowski, Biskupia 16
malarski	1903	12	M. Delikat, Dworcowa
siodlarski	1899	18	Leopold Marx, Toruńska
mur.-ciesielski	1786	6	Jan Rosiński, Rolna 6
ślusarski	1830	18	A. Kośnider, Toruńska 18
krawiecki	1500	18	Antoni Gaca, Grudziądzka 27
kołodziejski	1844	22	F. Piątkowski, Brzozowo, p. Chełmno
kowalski	1448	46	Wład. Klein, Unisław
szewski	1910	28	Jan Beczyński, Grudziądzka 40
fryzjerski	1922	17	Fr. Riedel
Chojnice			
malarski	1919	18	M. Augustyński, Tuchola, Chojn. 30
kowalski	1899	49	Franc. Weder, Strzelecka
krawiecki	1860	27	Alojzy Cysewski, Angowicka 34
piekarski	1906	21	Leon Grzybowski, Gdańska 10
ślusarski	1883	25	Antoni Terski, Warszawska 5
rzeźnicki	1883	25	Wojciech Bakoś
kołodziejski	1883	19	Leon Kaczmarek
mur.-ciesielski	1896	19	Jan Landowski, Dworcowa 54
szewski	1705	32	Józef Śledź
stolarski	1851	29	Wiktor Ostrowski, Plac Jagielloński
fryzjerski	1922	29	Wł. Kminikowski, Dworcowa
siodl.-tapic.	1883	18	Br. Olszewski, Pl. Król. Jadwigi 7

Siedziba i nazwa Cechu	Rok zał.	Ilość czł.	Adres Starszego Cechu w I. kwartale 1937 r.
Chełmża			
kow.-kołodz.	1832	76	Szymon Stawski, Szewska 34
ślusarski	1900	10	Aleks. Litkowski, Chełmińska 28
rzeźnicki	1908	18	Stan. Kozłowski
piekarski	1879	16	H. Szóstakowski, Chełmińska 9
stol. - bedn.	1852	9	Wł. Domżański, Paderewskiego 4
kraw. - kuśn.	1851	21	Alfons Makowski
szewski	1900	18	Br. Olszewski, Toruńska 38
Czersk			
szewski	1902	16	Antoni Ossowski
krawiecki	1902	26	Adam Samplawski
stolarski	1883	22	Bolesław Sikorski
piekarski	1907	16	Józef Gostkowski
kow.-kołodz.	1883	15	J. Butowski, Młyńska 32
rzeźnicki	1885	19	Franciszek Łapka
Działdowo			
rzeźnicki	1725	27	Jan Żbikowski
kow.-ślus.	1900	39	J. Kowalski, Tuczki pow. Działdowo
piekarski	1794	24	Józef Kulbacki, Dworcowa 10
krawiecki	1737	15	Leonard Lewandowski, Młyńska 2
stolarski	1665	20	Juljan Suchocki
szewski	1738	19	Aug. Dietsch, 3-go Maja
bedn.-kołodz.	1924	22	A. Kleist
Golub			
kraw. - kuśn.	1787	15	A. Rozwadowski
kow.-kołodz.-siodl.	1906	28	Jan Kliniowski, Podzamcze
szewski	1667	15	Michał Przybylski, Rynek 23-24
rzeźnicki	1930	15	Józef Bogucki
Grudziądz			
szewski	1731	37	J. Kuźmiński, Pułaskiego 21
fryzjerski	1885	54	F. Poplewski, Chełmińska
piekarski	1355	41	Jan Zajączkowski, Mickiewicza
stolarski	1500	24	Wiktor Zawacki, Książęca
ślus.-blach.	1734	64	Józef Bendig, Legionów 15
siodl.-tapic.	1886	14	Ant. Tarczykowski, Zamkowa 17
krawiecki	1647	37	Ant. Zieliński, Nadgórna 8
mur.-ciesielski	1883	25	J. Czajkowski, Gruczno p. Świecie
dekarski	1880	28	A. Zyblewski, Chełmża, R. Bedn. 2

Siedziba i nazwa Cechu	Rok zał.	Ilość czł.	Adres Starszego Cechu w I. kwartale 1937 r.
Grudziądz			
rzeźnicki	1480	96	Fr. Bienkowski, Toruńska 29
cukierniczy	1909	21	W. Fraćkowski, Chełmno, Rybacka
d.-krawiecki	1917	26	Fr. Krajewski, 3-go Maja 7-9
kow.-kołodz.	1693	46	Józef Dominik, Wybickiego 44
zdun.-garnc.	1694	15	Stefan Łagoda, Grobłowa 9
zegarmistrz.	1928	25	Br. Jasiński, Mickiewicza
fotograf.	1910	48	Ludwik Poznański, Rynek 21
szklarski	1860	12	Marjan Kwiatkowski, Grobłowa 13
malarski	1888	14	Feliks Lesiński, Kościuszki 4
rzeźb. w kam.	1931	18	Franc. Bielawski, Brodnica n. Dr.
brukarski	1933	19	Jan Jarzyński, Pułaskiego
bednarski	1935	18	Fr. Rogalski, Górzno, p. Brodnica
Gniew			
metalowców	1901	9	Józef Niedbalski, Dworcawo 7
piekarski	1890	15	Wł. Ziółkowski, Rynek 23
szewski	1862	24	Antoni Szotłun, Wiślana 25
kowalski	1851	26	Marjan Pstrąg, Gdańska 6
rzeźnicki	1900	18	Fr. Wykland, Pod Basztą 3
krawiecki	1774	13	Jan Samuła
kołodziejski	1926	24	B. Domachowski, Opalenie p. Tczew
Górzno			
rzeźnicki	1885	16	Jan Gołębiewski
kow.-kołodz.	1772	24	Konstanty Kalinowski
kraw.-szewski	1798	19	Adam Siedlecki
stolarski	1924	10	Franciszek Rogalski
Gdynia			
malarski	1928	50	J. Szary, Św.-Jańska 36
stolarski	1929	28	A. Kamiński, Świętojańska 46
fryzjerski	1929	48	Józef Daszkowski, Długosza 6
piekarski	1929	38	Fr. Gortowski, Portowa 15
rzeźnicki	1928	50	Piotr Wojtasik, Portowa 15
ślusarski	1929	20	Bernard Badziąg, Portowa
krawiecki	1931	78	K. Hollande, Portowa
szewski	1932	67	K. Szczygieł
zdun.-garnc.	1933	11	Fr. Józefowicz, Św.-Jańska 77
kowalski	1935	21	Bernard Ciechowski, Lipowa
blacharski	1935	30	Zygmunt Szymański, 3 Maja 37

Siedziba i nazwa Cechu	Rok zał.	Ilość czł.	Adres Starszego Cechu w I. kwartale 1937 r.
Kowalewo			
szew.-kraw. kowalski	1928 1928	18 18	Franc. Leski, Hallera B. Kociorski, Bielsko p. Kowalewo
Kamień			
kraw.-szewski kow.-kołodz.	1904 1928	27 16	Stefan Wagner Franc. Sprengel, M. Cerkwica
Kościerzyna			
metalowców fryzjerski krawiecki stolarski piekarski mur.-ciesielski rzeźnicki szewski kowalski kołodziejski garncarski	1905 1910 1605 1837 1850 1899 1850 1725 1888 1748 1783	21 21 17 19 14 15 15 30 42 28 17	Franciszek Lubawski Fr. Kosznik, Długa 38 Galczewski, Młyńska 24 Łukowicz, ul. Długa Kosznik Józef, Gdańska 10 Ignacy Jereczek Aug. Rosinek, Długa 37 Wal. Ronkowski, Seydlca 32 Jeszka Aloizy, 3-go Maja 10 Świeczkowski Franciszek, Źródłana 20 Józef Budziński, Pl. Wolności 11
Kartuzy			
stolarski krawiecki piekarski rzeźnicki szewski kow.-kołodz.-siodl.	1852 1902 1905 1905 1857 1855	37 24 20 30 33 64	J. Kolka Wzgórze Wolności Józef Bela, Gdańska 6 Leon Węsierski Leon Bela, Rynek Br. Kosznik, Gdańska Feliks Niklas 5 Brygady 2
Lubawa			
piekarski krawiecki kowalski szewski rzeźnicki malarski ślusarski stolarski	1906 1848 1886 1635 1850 1907 1925 1922	15 20 31 25 26 16 19 17	Józef Szczepański, Kościelna 2/4 Błaszczkowski Antoni Bronisław Firański, Barbary 7 Józef Mondrowski, Kilińskiego Maks. Leski, Grunwaldzka 5 Wł. Turkowski, Szkolna Józef Grabowski, ul. Gdańska Fr. Licznerski, Gdańska 3
Lidzbark			
szewski kołodziejski	1603 1866	19 16	Fr. Ćwikliński, M. Piłsudskiego 7 Rogowski Franciszek, Ogrodowa 6

Siedziba i nazwa Cechu	Rok zał.	Ilość czł.	Adres Starszego Cechu w I. kwartale 1937 r.
Lidzbark			
stolarski	1828	19	Blank Wilhelm
kow.-ślus.	1500	29	Leon Bartkowski
rzeźnicki	1900	16	Jan Rogoziński, Marsz. Piłsudskiego
krawiecki	1706	15	St. Lewandowski, Pl. Hallera 9
Łasin			
krawiecki	1911	15	Wład. Chyliński, Hallera
kow.-kołodz.	1911	25	Roman Kleszczyński
stolarski	1911	9	Fr. Chojnowski, Lipowa 15
szewski	1911	16	Jan Makowski, Podmurna 9
Nowe			
szewski	1925	22	Paweł Pater
krawiecki	1647	19	J. Laskowski, Gdańskie Przedm. 25
stolarski	1774	35	A. Wróblewski, Gdańskie Przedm.
rzeźnicki	1442	20	Franc. Stasiewski, Gdańska
kowalski	1772	40	Maksymiljan Wygocki
piekarski	1880	20	W. Nikodem, Grudziądzka 18
Nowemiasto			
rzeźnicki	1889	20	Bol. Ludwicki
ślusarski	1925	18	Jan Wygocki, Kazimierzowa
krawiecki	1808	19	Roman Mierzwa, Sobieskiego
stolarski	1788	16	Br. Jentkiewicz
piekarski	1889	16	Jan Morenc
kowalski	1906	32	Fr. Kiszelewski, Środkowa 12
szewski	1924	30	Józef Urbański, Środkowa 3
kołodziejski	1928	20	Ludwik Gilgenast, Pacołtowo
Puck			
rzeźnicki	1560	16	St. Rzepczyński, Rynek 37
piekarski	1885	16	Konrad Kopicki, Morska 10
kołodziejski	1906	28	Jul. Abraham
kow.-ślus.	1596	47	Jan Oberzik, Łebcz p. Morski
stolarski	1896	18	Juljusz Elwart
krawiecki	1900	13	Bernard Tarnowski
szewski	1618	28	Bernard Reddig
Radzyn			
kow.-kołodz.-siodl.	1902	23	J. Kościelski, Okonin p. Grudziądz

Siedziba i nazwa Cechu	Rok zał.	Ilość czł.	Adres Starszego Cechu w I. kwartale 1937 r.
Świecie n. W.			
kowalski	1856	130	H. Kaczmarek, Gruczno p. Świecie
mal.-szkl.	1887	25	Górski Paweł, Świecie, Szeroka 12
piekarski	1853	27	Józef Parczyk, Dworcowa 17
krawiecki	1851	20	B. Gawarczycki, Klasztorna 4
kołodziejski	1853	21	Konst. Kuberski, Klasztorna 3
stolarski	1900	36	Teofil Schmidt, Ogrodowa 5
rzeźnicki	1880	32	B. Manikowski, Kopernika 3
siodlarski	1885	25	B. Gogoliński, Klasztorna 23
szewski	1330	39	St. Grocki, Wincentego 9
fryzjerski	1930	18	Fr. Krużyński, Batorego 6
Sępólno			
szewski	1735	25	Józef Wójcik, Średnia 4
kołodziejski	1907	12	J. Jendrzejek, Sienkiewicza 54
rzeźnicki	1890	10	Stefan Lasecki
piekarski	1906	17	St. Sowiński, Kamień p. Sępólno
kowalski	1907	16	M. Grzegorzewski, Włóścibórz
Starogard			
rzeźnicki	1422	45	St. Tuszyński, Kościuszki 46
krawiecki	1671	36	Leon Kotowski, Hallera 6
kołodziejski	1903	34	Przewoski St., Chojnice, Gimnazjalna
piekarski	1776	45	Ign. Gałkowski, Hallera 6
stol. - bedn.	1774	28	Jurczyk Paweł
siodlarski	1886	27	B. Szybrowski, Chojnicka 68
malarski	1899	12	Jan Łobocki, Rynek 8
szewski	1625	48	Teodor Maciejewski, Kościuszki 48
fryzjerski	1907	20	Konrad Jabłoński, Rynek 22
kowalski	1774	54	S. Gappa, St. Jania p. Starogard
ślus.-blach.	1901	22	Krause, Skórcz p. Starogard
mur.-ciesielski	1850	15	Jan Pillar, Gimnazjalna 14
Skarszewy			
stolarski	1924	17	Jan Janicki
kow.-kołodz.	1845	32	Br. Żygowski, Chojnicka 4
rzeźnicki	1851	17	Leon Magnus
krawiecki	1855	10	Jan Kościński, Kościuszki 32
piek.-cukiern.	1899	10	Bernard Listewnik, Kościuszki 34
szewski	1709	18	Teofil Dawicki

Siedziba i nazwa Cechu	Rok zał.	Ilość czł.	Adres Starszego Cechu w I. kwartale 1937 r.
Toruń			
mal.-lakiern.	1671	20	Zdzisław Sulecki, Sukiennicza 12
stol. - tok.	1763	38	L. Konkolewski, Żeglarska 11
fryzjerski	1878	48	Ebert Ksawery, Piekary
szewski	1300	45	Angowski Józef, M. Garbary 4
kowalski	1620	46	Jan Nowak, Lubicka 39
bedn.-kołodz.	1552	16	Pawlak Szymon, Podgórz, Pułaskiego
piekarski	1373	47	Siuda Jan, Lubicka
rzeźnicksi	1331	45	Poznański A., Kopernika
zdun.-garn.	1855	13	Józef Podgórski, Łazienna 5
krawiecki	1523	75	W. Woźniak, Szewska 4
siodl.-rym.-tapic.	1885	11	J. Retmański, Chełmża, Toruńska 28
mur.-ciesielski	1352	25	Józef Drecki, Rynek Staromiejski
ślusarski	1900	23	Artur Szulc, Słowackiego 41
zegarmistrz.	1926	22	Jan Nalaskowski, Rynek Starom. 5
szklarski	1923	17	Jan Lubiszewski, Mickiewiczza 102
blach.-inst.	1619	18	Gliński Teodor, Piekary 6
d.-krawiecki	1930	22	Łęgowski Franciszek, Szeroka 38
Tuchola			
krawiecki	1822	24	Prochowski, Nowodworska
kowalski	1772	40	B. Gulgowski, Kiełpin p. Tuchola
stolarski	1900	28	K. Matuszewski, Świecka Szosa 1
piekarski	1012	18	Jan Latzke, Świecka 20
kołodziejski	1852	33	J. Matuszewski, Koślinka p. Tuchola
rzeźnicksi	1894	18	Roman Zajakała
szewski	1801	36	Wal. Gabrych, Bożnicowa 5
dek.-blach.	1929	16	Teodor Schott, Czersk p. Chojnice
Tczew			
kowalski	1902	27	Wal. Hajdasz, Kościuszki 11
malarski	1878	10	J. Chmielecki, Sambora 12
kołodziejski	1775	20	Wikt. Borkowski, Gdańska 23
krawiecki	1805	40	Franc. Klein, Podgórna 6
ślusarski	1903	23	Radziejewski, Kościuszki 1
zegarmistrz.	1900	38	Marjan Zieliński, Starogard
stolarski	1900	26	Szczuka Jan, Szopena 35
rzeźnicksi	2733	42	Józef Machoj, Dworcowa 13
piekarski	1845	29	Andrzej Szczygielski, Królewiecka 10
fryzjerski	1841	23	Henryk Möller, Kościelna 3
szewski	1358	45	R. Szyjkowski, Królewiecka 9

Siedziba i nazwa Cechu	Rok zał.	Ilość czł.	Adres Starszego Cechu w I. kwartale 1937 r.
Wąbrzeźno			
stol.-tok.-bedn.	1854	28	Anastazy Cander
piekarski	1858	25	Feliks Zastawny
kołodziejski	1900	17	Teodor Strzyżewicz
siodlarski	1845	10	St. Chojnicki, Kowalewo
malarski	1908	7	B. Stańczewski, Wolności 41
rzeźnicki	1900	21	Dylewicz Kazimierz, Mestwina
kowalski	1854	32	Szóstakowski Leon
szewski	1660	24	Wł. Zalewski, Rynek 2
krawiecki	1660	25	Józef Sass
ślusarski	1903	21	Bron. Grabowski, Kościuszki
fryzjerski	1931	22	Fr. Świtalski
Więcbork			
kow.-kołodz.	1905	24	Maks. Młodzik
stol. - bedn.	1906	18	Paweł Birkholz
ślusarski	1928	10	Paweł Szalski
krawiecki	1906	18	Franciszek Kania
szewski	1906	22	Franciszek Kucharski
Wejherowo			
mur.-ciesielski	1909	20	Teofil Scheiba, Sienkiewicza
stol. - bedn.	1774	18	Wilhelm Stark, Św. Jacka 27
siodlarski	1806	10	Maks. Chrzan, Klasztorna 3
krawiecki	1616	19	Julj. Bojeński, Gdańska 8
kołodziejski	1843	20	Juljusz Fularczyk
kowalski	1770	36	Lubner, Cisowa p. Morski
rzeźnicki	1771	31	Jan Janson, Sobieskiego 36
szewski	1721	41	B. Gelaszewski, Wałowa 5
piekarski	1775	26	Robert Gański, Gdańska 5
malarski	1911	11	Fryd. Timrek, Sobieskiego 73
fryzjerski	1924	18	Józef Frankowski

3. Spis Towarzystw Rzemieślników Samodzielnych na Pomorzu.

Zarząd Związku.

Prezes — Edward Mollin, mistrz fryzjerski, Grudziądz, Plac 23-go Stycznia 17.

Wiceprezes — Franciszek Wienczek, mistrz introligatorski, Toruń, Mostowa 38.

Sekretarz — Ludwik Poznański, mistrz fotograf., Grudziądz, Rynek.

Skarbnik — Władysław Nogowski, mistrz piekarski, Grudziądz, ulica Legionów 27.

Towarzystwa należące do Związku.

1. Brodnica	prezes St. Psuty, mistrz piekarski
2. Brusy, pow. Chojnice	" Stefan Bielawski
3. Chełmża	" A. Zybiewski, m. dekarski
4. Czersk	" Jan Mroczyński, m. stolarski
5. Chełmno	" W. Frąckowski, m. cukiern.
6. Chojnice	" A. Lisewski, m. ślusarski
7. Działdowo	" J. Dembowski, m. piekarski
8. Grudziądz	" Wł. Nogowski, m. piekarski
9. Golub	" Marian Jordan, m. malarski
10. Gdynia	" Piotr Trześniak, przemysłowiec
11. Gruczno	" M. Chudziński, m. rzeźn.-wędł.
12. Gniew	" F. Borzeszkowski, m. "
13. Górzno, p. Brodnica	" Jan Gołębiwski, m. "
14. Kartuzy	" Józef Kolka, mistrz stolarski
15. Kowalewo	" Antoni Tomczak, m. stolarski
16. Kościerzyna	" Fr. Świeczkowski, m. kołodz.
17. Karsin, p. Chojnice	" A. Laganek, m. stolarski
18. Lubawa	" Fr. Graszek, m. krawiecki
19. Lubichowo	" L. Nadolny
20. Lisewo, p. Chełmno	" C. Wielgoszewski, m. fryzjer.
21. Lidzbark	" F. Ćwikliński, m. szewski
22. Lubiewo, p. Świecie	" Br. Nierzwicki
23. Łasin	" W. Ciernicki, m. stolarski
24. Osie, pow. Świecie	" Julian Połom, m. malarski
25. Nowemiasto	" B. Ludwicki, m. rzeźn.-wędł.
26. Opalenie, p. Tczew	" Lamparski
27. Radzyn, p. Grudziądz	
28. Rumia, p. Morski	" P. Czechowicz, m. stolarski
29. Rybno, p. Działdowo	" K. Ankiewicz, m. stolarski
30. Świecie	" F. Opertowski, m. rzeźn.-wędł.
31. Starogard	

32. Sierakowice	prezes
33. Skórcz	„ A. Piątek, mistrz ślusarski
34. Śliwice	„ S. Brodowski, m. krawiecki
35. Toruń	„ F. Wienczek, m. introligatorski
36. Tuchola	„ P. Strzelecki
37. Wąbrzeźno	„ T. Strzyżewicz, m. kołodziejski
38. Więcbork	„ F. Kucharski, m. szewski
39. Wejherowo	
40. Tczew	„ T. Ossowski, m. piekarski.

VII. Statystyki.

A. Dane porównawcze o stanie rzemiosła w obwodzie Izby Rzemieślniczej.

Rok	Samoistne warsztaty	Zatrudnieni czeladnicy	Zarejestrowani uczniowie	Ilość złożonych egzaminów czeladniczych	Ilość złożonych egzaminów mistrzowskich
1920	10515	3800	3342	894	221
1921	11913	4017	4317	894	315
1922	10240	3441	4589	716	307
1923	10614	3174	5182	1042	288
1924	10147	3691	5862	1094	115
1925	10380	4009	5978	1622	185
1926	10400	4009	5978	1887	310
1927	10850	4031	6704	2347	487
1928	10930	3598	6025	2773	276
1929	11302	3910	5930	3001	379
1930	11985	4915	6186	1751	454
1931	12174	3468	5947	2847	548
1932	12889	3468	5307	2611	141
1933	13038	4030	4023	2141	137
1934	13079	4486	3932	1780	237
1935	15004	5507	4282	1665	332
1936	16256	6351	4835	1507	354

B. Wykaz samostojnych przemieslników w r. 1936
według władz przemysłow. I. instancji w okręgu Izby Rzemieślniczej w Toruniu.

	Brodnica	Chełmno	Chojnice	Działdowo	Grudziądz-pow.	Grudziądz-m.	Gdynia-m.	Kartuzy	Kościerzyna	Lubawa	Morski-pow.	Starogard	Świecie	Sępólno-Kraiń.	Toruń-m.	Toruń-pow.	Tczew	Tuchola	Wąbrzeźno	Razem
1. Dekarstwo	5	8	13	2	4	15	9	3	6	11	3	4	11	11	10	5	13	5	12	150
2. Garncarstwo	2	1	3	1	1	5	3	3	3	2	—	2	7	—	5	2	9	3	4	56
3. Kamienniarstwo	2	1	—	—	1	—	7	—	1	—	—	2	1	—	4	1	2	—	3	14
4. Murarstwo	39	19	45	27	19	30	91	16	33	39	30	13	51	25	40	16	26	16	36	601
5. Rzeźbiarstwo w kr.	2	1	3	1	1	2	2	2	2	2	4	1	2	—	4	7	2	—	3	30
6. Studniarstwo	2	—	4	—	—	2	—	—	5	3	2	3	3	—	5	4	2	—	4	48
7. Szklarstwo	3	8	7	1	4	11	22	2	3	4	4	3	5	6	11	7	2	—	5	111
8. Zduństwo	3	6	6	3	3	2	19	6	3	3	17	3	3	4	2	4	4	—	2	108
9. Brukarstwo	5	3	2	—	—	2	2	3	3	4	1	4	3	—	5	2	3	—	3	44
10. Lakernictwo	6	—	2	—	—	2	1	—	—	—	1	—	—	—	2	—	1	—	2	13
11. Malarstwo	22	11	25	8	11	37	69	8	13	15	25	28	27	9	27	6	33	10	1	386
1. Bednarstwo	9	1	4	2	1	5	3	1	8	3	4	4	10	4	3	2	2	1	6	73
2. Ciesielsstwo	21	10	20	6	5	9	17	9	20	27	18	15	28	7	6	4	9	1	14	250
3. Koszykarstwo	2	4	2	—	2	2	5	—	3	1	3	3	9	1	7	1	9	—	4	89
4. Kłodziejstwo	65	74	48	63	64	12	15	44	70	51	70	57	107	44	11	54	44	46	52	996
5. Rzeźbiarstwo w drz.	1	—	3	—	—	1	2	—	3	—	2	2	2	—	4	—	—	—	2	19
6. Stolarstwo	77	42	127	59	39	63	94	73	83	81	113	84	209	56	75	31	69	83	55	1513
7. Tokarstwo w drz.	3	—	—	—	—	3	1	—	1	—	2	—	2	1	2	—	—	—	—	15
8. Instr. muzyczn.	—	—	—	—	—	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	5

3 | 1 | 1 | 1 | 1
1900

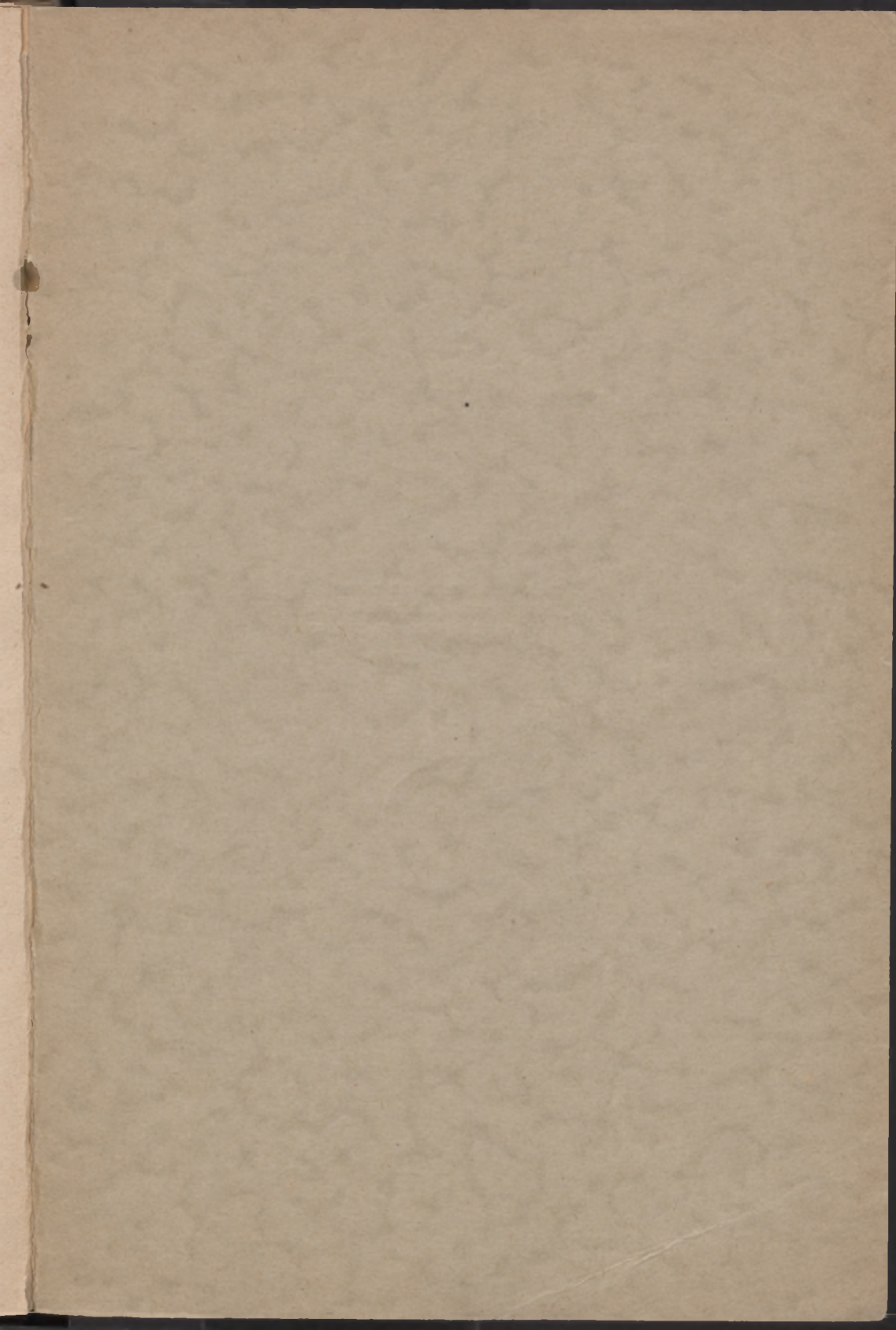
B. Wykaz samoistnych rzemieślników w r. 1936
według władz przemysłow. I. instancji w okręgu Izby Rzemieślniczej w Toruniu.

	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16	17	18	Wąbrzeźno	Razem
	Brodnica	Chelmo	Chojnice	Działdowo	Grudziądz-pow.	Grudziądz-m.	Gdynia-m.	Kartuzy	Kościerzyna	Lubawa	Morski-pow.	Starogard	Świecie	Sępólno-Krain.	Torun-m.	Torun-pow.	Tczew	Tuchola	Wąbrzeźno	Razem
1. Dekarstwo	5	8	13	2	4	15	9	3	6	11	3	4	11	11	10	5	13	5	12	150
2. Garncarstwo	2	1	3	1	1	5	3	3	3	2	—	2	7	—	5	2	9	3	4	56
3. Kamieniarstwo	2	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	14
4. Murarstwo	39	19	45	27	19	30	91	16	33	39	30	13	51	25	40	16	26	16	36	601
5. Rzeźbiarstwo w kam.	2	1	3	1	1	2	—	—	2	2	4	1	2	—	5	7	2	—	3	30
6. Studniarstwo	2	—	4	—	—	2	—	2	5	3	2	3	5	6	11	4	7	—	4	48
7. Szklarstwo	3	8	7	1	4	11	22	2	5	3	4	3	5	4	5	7	4	—	5	111
8. Zduństwo	5	6	6	3	3	7	19	2	3	4	4	3	3	2	5	4	7	—	2	108
9. Brukarstwo	6	3	6	3	—	2	2	6	5	1	17	4	—	4	2	2	4	—	3	44
10. Lakiernictwo	2	6	2	—	—	2	2	3	3	3	1	4	—	2	2	2	3	—	3	13
11. Malarstwo	22	11	25	—	11	37	69	8	13	15	25	—	27	9	27	6	33	10	1	386
1. Bednarstwo	9	1	4	2	1	5	3	1	8	3	4	4	10	4	3	2	2	1	6	73
2. Ciesielstwo	21	10	20	6	5	9	17	9	20	27	18	15	28	7	6	4	9	11	14	250
3. Koszykarstwo	2	4	2	—	2	2	5	—	3	1	3	3	9	1	7	1	44	—	89	
4. Kołodziejstwo	65	74	48	63	64	12	5	44	70	51	70	57	107	44	11	54	60	46	52	996
5. Rzeźbiarstwo w drz.	1	—	3	—	1	1	2	—	—	—	2	2	2	—	4	—	—	—	2	19
6. Stolarstwo w drz.	77	42	127	59	59	63	94	73	83	81	113	84	209	56	75	31	69	83	55	1513
7. Tokarstwo w drz.	3	1	—	—	—	3	—	—	1	—	—	2	—	1	—	—	—	—	—	15
8. Instr. muzyczn.	—	—	—	—	—	1	—	—	—	—	1	—	—	—	2	—	—	—	—	5

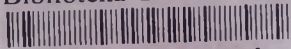
Biblioteka Główna UMK

300045336404

Biblioteka Główna UMK

300045336404

03478

**DRUKARNIA
RZEMIEŚLNICZA
W GRUDZIĄDZU**